

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN KARŞI CİNSE
YÖNELMESİNDE AİLE İÇİ SORUNLARINDAN
ETKİLENMELERİ**

Dilek DÜNDAR

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Semra BARIPOĞLU

İstanbul, 2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN KARŞI CİNSE
YÖNELMESİNDE AİLE İÇİ SORUNLARINDAN
ETKİLENMELERİ**

Dilek DÜNDAR
164102250

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Semra BARIPOĞLU

İstanbul, 2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 164102250
Öğrenci Adı Soyadı	: Dilek DÜNDAR
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Semra BARIPOĞLU
Tezin Başlığı	: Ergenlik Dönemindeki Bireylerin Karşı Cins Yönelmesinde Aile İçi Sorunlarından Etkilenmeleri

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 28.06.2019	Saati	: 09.00
Öğrenci Savunmaya	: ☒ GELDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☒ OY BIRLIGI ☐ OY ÇOKLUGU			
☒ Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez KABUL edilmiştir.			
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ için ay EK SÜRE verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. <i>(en fazla 3 ay)</i>			
☐ Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin REDDEDİLMESİ kararı alınmıştır.			
Savunmada Tezin Başlığı	: ☒ Değişmedi. ☐ Değişti.		
Tezin Yeni Başlığı	:		
Öğrenci Savunmaya	: ☐ GELMEDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☐ OY BIRLIGI ile REDDEDİLMİŞTİR.			

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Dr. Öğr. Üyesi Semra BARIPOĞLU	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÜNÜBOL	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Erkan ERZİNCAN	

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Ergenlik Dönemindeki Bireylerin Karşı Cinsel Yönelmesinde Aile İçi Sorunlarından Etkilenmeleri**” adlı araştırmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere ters düşecek bir duruma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların, kaynakçada gösterilenlerden ibaret olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28/06/2019

Dilek DÜNDAR

İmza

TEŞEKKÜR

Öğrenim hayatım boyunca, benden desteğini esirgemeyen, her koşulda yanımda olup iyi ve doğru yolu gösteren ve en önemlisi topluma fayda sağlayabilecek bir insan olmam için elinden gelen çabayı sarf eden ve fedakârlık gösteren annem Hacer DÜNDAR'a; tez sürecine beraber başladığımız ve kısa zaman içerisinde kendisinden hem insani hem akademik olarak bilgi edindiğim rahmetli tez danışmanım Prof. Dr. Levon Antikacıoğlu'na, mesleki bilgilerinin ve insanlığının bana yol gösterip ışık tuttuğu, yüksek lisans tez süresince bana öğrettiklerinin çok kıymetli olduğu tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Semra BARIPOĞLU'na; beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, desteğini her zaman yanımda hissettiğim psikolog arkadaşım Büşra YÜCE'ye, zorluklara birlikte göğüs gererek üstesinden geldiğimiz, birbirimize motivasyon kaynağı olduğumuz, her anlamda destek ve sabrını esirgemeyen hayat arkadaşım Yusuf DAVARCI'ya; son olarak da Üsküdar Üniversitesi bünyesinde, bugünlere gelmeme katkısı olan bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilir, tüm kalbimle teşekkürlerimi sunarım.

Dilek DÜNDAR

ÖZET

ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN KARŞI CİNSE YÖNELMESİNDE AİLE İÇİ SORUNLARINDAN ETKİLENMELERİ

Dilek Dünder, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019

Bu araştırmada, ergenlik dönemindeki bireylerin, aile içerisinde karşılaştıkları tutum, davranış ve problemler belirlenerek karşı cinse yönelimleri arasında ilişki kurulması ve ergen sağlığı ile ilgili önerilerde bulunmamızı sağlayacak analizlerin yapılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, İstanbul ilinde bulunan orta öğretim kurumlarında öğrenim gören 14-20 yaş aralığındaki 139 kız 131 erkek olmak üzere toplam 270 örneklem grubu oluşturulmuştur. Katılımcılara sırasıyla, aile içi sorunlarını ölçmek için Gençlik Döneminde Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği(GDASDÖ) ve demografik özellikleri ve karşı cinse yönelimi ölçmek için Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma, bir adet hipotez ve onun alt hipotezleri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Gerekli varsayımlar incelendikten sonra analiz sürecine geçilmiştir. Karşı cinse yönelim değişkenlerinin iki gruptan oluşan kategorik yapısı ve analizlere ilişkin varsayımlara bağlı olarak, aile içi sorunları açısından karşı cinse yönelimi incelemek amacıyla bağımsız örneklem için *t*-testi Bağımsız (independent sample *t*-test) kullanılmıştır. Araştırma kapsamındaki tüm analizler SPSS 25 ve .05 anlamlılık düzeyiyle incelenmiştir. Araştırma bulguları temel hipotez doğrultusunda aile içi sorunları yüksek olan ergenlik dönemindeki bireylerin aile içi sorunları düşük olan ergenlik dönemindeki bireylere göre karşı cinse daha fazla yönelim gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Alt hipotezler doğrultusunda, otoriter-baskısı tutumu benimseyen, sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan, ekonomik sorun yaşayan, aile içerisinde duyarsız ve tutarsız davranışlara maruz kalan, aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşayan, anne-baba ilişkileri uyumsuz olan ailelerin çocuklarının karşı cinse daha fazla yönelim gösterdiği analiz sonuçlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Aile İçi Sorunlar, Ergenlik Dönemi, Karşı Cinse Yönelim.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF FAMILY PROBLEMS IN THE OPPOSITE GENDER ORIENTATION OF THE INDIVIDUALS IN ADOLESCENCE

Dilek DÜNDAR, Postgraduate Thesis, Istanbul, 2019

In this study, it was aimed to examine the relationship between family problems and the opposite gender orientation of the individuals in adolescence. In this respect, the data was collected from a total of 270 adolescents as 139 girls and 131 boys, aged 14-20 years, who were studying high schools in Istanbul. Participants were administered the Family Problems of Young Adulthood Evaluation Scale to measure family problems and Personal Information Form to assess democratic characteristics and the opposite gender orientation. The study was conducted based on one hypothesis and its sub-hypotheses. Depending on the categorical structure of the opposite gender orientation variables comprising of two groups and the assumptions related to the analyses, independent sample t-test was used to investigate the opposite gender orientation in term of family problems. All analyses were performed using SPSS 25 and .05 significance level. According to the main hypothesis, findings of the study revealed that individuals in adolescence with high levels of family problems shown greater the opposite gender orientation than those with low levels of family problems. According to the sub-hypotheses, analysis results showed that adolescents who had authoritarian-oppressive attitude, insensitivity and inconsistency in relations, disharmony between parents, limited social activity, disorder in the house, financial problems, intrusion and abuse, and health and social problems family structure significantly reported more the opposite gender orientation. Finding of the study were discussed in light of the literature.

Keywords: Family, Family Problems, Adolescence, the Opposite Gender Orientation.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	I
TEŞEKKÜR	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
ŞEKİL LİSTESİ.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.3. Araştırmanın Problemleri.....	3
1.4. Araştırmanın Hipotezleri.....	4
1.5. Araştırmanın Yürütülmesi.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1. Ergenlik Dönemine Kuramsal Bakış.....	5
2.1.1. Ergenliğin Tanımı	5
2.1.2. Ergenlik Dönemi Sınırları.....	6
2.1.3. Ergen Gelişiminin Doğası.....	9
2.1.4. Ergenlik Döneminde Fiziksel ve Cinsel Gelişim.....	10
2.1.5. Ergenlik Döneminde Psikolojik Gelişim	11
2.1.6. Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim	11
2.1.7. Ergenlik Döneminde Kimlik Gelişimi.....	12

2.1.8. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim.....	13
2.1.9. Ergenlik Döneminde Riskli Davranışlar.....	15
2.1.10. Ergenlik Döneminde Romantik İlişkiler.....	16
2.2. Aileye Kuramsal Bakış	17
2.2.1. Aile Kavramı.....	17
2.2.2. Sağlıklı ve Sağlıksız Aile.....	18
2.2.3. Aile İçi İletişim Problemleri	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Kavramsal Modeli.....	26
3.2. Araştırmanın Metodolojisi	27
3.3. Evren ve Örneklem	29
3.4. Veri Toplama Araçları	30
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	30
3.4.2. Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği	31
3.5. Verilerin Toplanması	32
3.6. Verilerin Çözümlemesi	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Betimleyici İstatistikler	35
4.2. “Otoriter-baskısı tutumu benimseyen ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Bulgular	36
4.3. “Sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Bulgular	38
4.4. “Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Bulgular	40

4.5. “İlişkilerinde duyarsızlık ve tutarsızlık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir” Hipotezine İlişkin Bulgular	41
4.6. “Aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşan ergenlik döneminde bireyler karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Bulgular.....	43
4.7. “Anne-Baba ilişkileri uyumsuz olan ergenlik döneminde bireyler karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Bulgular	45
4.8. “Aile içi sorunları fazla olan ergenlik dönemindeki bireyler aile içi sorunları az olan ergenlik dönemindeki bireylere göre karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir” Hipotezine İlişkin Bulgular	47

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SINIRLILIKLAR

5.1. Tartışma.....	50
5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları	55

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç.....	57
6.2. Öneriler	58
KAYNAKÇA	60
EKLER.....	65
EK-1	65
EK-2	67
EK-3	68
EK-4	71
EK-5	79

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Araştırmanın Kavramsal Modeli.....	27
Şekil 2. Araştırmada İzlenen Metodoloji.....	28
Şekil 3. Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	29
Şekil 4. Örneklemin Sosyo-ekonomik Düzeye Göre Dağılımı.....	29
Şekil 5. Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı.....	30

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Aile Sorunlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler	35
Tablo 2. “Otoriter-baskısı tutumu benimseyen ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları	36
Tablo 3. “Sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları	38
Tablo 4. “Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları	40
Tablo 5. “İlişkilerinde duyarsızlık ve tutarsızlık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları.....	42
Tablo 6. “Aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşayan ergenlik döneminde bireyler karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları...	43
Tablo 7. “Anne-baba ilişkileri uyumsuz olan ergenlik döneminde bireyler karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları	45
Tablo 8. “Aile içi sorunları fazla olan ergenlik dönemindeki bireyler aile içi sorunları az olan ergenlik dönemindeki bireylere göre karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları	47

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Dünyadaki siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki hızlı değişikliklere rağmen, sosyal hayatın en temel kurumu olan aile, önemini ve varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Köklü bir gelenekten ve İslam'dan beslenen ülkemiz ailesi, dünyadaki gelişmeler nedeniyle ciddi problemlerle karşı karşıyadır. Kendini gün geçtikçe daha fazla hissettiren dini, manevi ve ahlaki duyarlılığın zayıflamasıyla; aile içi şiddet, iletişimsizlik, aldatma, manevi değerlerin kaybı, genç-ebeveyn ilişkilerinde huzursuzluk ve onlarla ilişkili psikolojik problemlerde bir artış gözlemlenmektedir(Aybey, 2017).

Aile içerisinde, ebeveynler arasındaki ilişkinin özelliği tüm aile üyeleri için son derece önem taşımaktadır. Ebeveynler arasındaki duygusal bozukluklar sadece anne babayı değil çocukları da etkileyeceği vurgulanmaktadır. Sağlıklı bir aile ve anne babanın uyumu, çocukların sosyalleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ailedeki ebeveynler arasındaki iletişim biçimlerine göre, ailenin diğer üyeleri, anne ve babalarını modelleyerek sosyal yaşamdaki kişilerarası iletişim biçimlerini ve sosyal ilişkilerini gerçekleştirmeye çalışırlar(Tümkaya, Çelik ve Aybek, 2010).

Gelişim dönemlerinden, çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine geçiş süreci olarak tanımlanan ergenlik dönemi, bireyin fizyolojik ve psikolojik olarak gelecekteki yaşamını etkileyen bir dönemdir. Bu dönemde ergenler kendi kimliklerini oluşturmaya başlarlar ve bu kimliği sosyal olarak kabul etmeyi amaçlarlar. Bu nedenle, ergenlerin bu dönemde birçok farklı psikolojik sorunları olabilir. Ergenlik döneminde bulunan bireyin ailesiyle olan ilişkisi ve aile içerisinde olası sorunların ortaya çıkması ve bu sorunların çözümünde ailenin tutumu hayati bir öneme sahiptir(Oğuz ve Öğretir Özçelik, 2018). Ebeveyn tutum ve davranışları; ergenlik dönemindeki bireyi özgüveni, akademik başarısı, şiddet davranışı, yaşam memnuniyeti ve öznel iyi oluşu, duygusal sorunları, sosyal becerileri, kişilerarası ilişkileri, dostluk ilişkileri, kardeş ilişkileri, romantik ilişkileri açısından etkilemektedir(Altınok, Özer, Set ve Bayoğlu, 2017).

Ergenlik dönemindeki bireyin inanç ve değerleri şekillenmeye başladıkça anne ve babanın erge üzerindeki etkisi azalmaktadır buna karşın akranları ergenin hayatında yer edinmeye başlamaktadır. Bu süreç sebebiyle ergenin hayatında birçok davranış değişikliği ortaya çıkmaktadır. Bu davranışlar kişiyi hem ergenlik döneminde hem de sonraki gelişim dönemleri içerisinde etkilediği belirtilmektedir. Problem davranışlar, doğrudan veya dolaylı olarak ergenin sağlığını, öznel iyi oluşunu ve sosyal yaşamını olumsuz etkileyen ve ergenin gelişim görevlerini başarmasına engel olan, ergenden beklenen sosyal rolleri yerine getirmesine, başarı ve yeterlilik duygusunu hissetmesine mani olan davranışlar olarak literatürde belirtilmektedir. Belirtilen düzeydeki problem davranışlar, psiko-sosyal açıdan kişinin hem gelişmesini hem de sosyal uyumunu ve fiziksel sağlığını tehlikeye yönlendiren davranışlardır(Arslan ve Balkıs, 2014).

Ebeveynlerin ergen üzerindeki etkisinin ve ergenle olan bağlılığının azalması; ebeveynin, ergenin davranışsal sonuçları açısından öneminin azaldığı anlamına gelmemektedir(Bayraktar, 2007). Ebeveynin ergenler üzerindeki etkisinin ergenlik dönemi ile azaldığı düşünülmesine rağmen ergenlik dönemi, gencin ebeveyninin desteğine ve rehberliğine en çok ihtiyaç duyduğu dönemlerden biridir. Ergenlik döneminde aile içi şiddet, olumsuz aile ortamı, aile yapısındaki ani değişiklikler ergenlerin problem davranışlarına dönüşme olasılığını artırır. Ailenin, ergenlik döneminde karşılaşılan problem davranışlar için yapılabilecek önleyici ve müdahale çalışmalarında önemli bir faktör olduğu akılda tutulmalıdır(Arslan ve Balkıs, 2014). Bu dönemde ergenlerin, aile ortamında olumlu modeller olabilecek bireylerle vakit geçirecek ve ergenlerin ve yetişkinlerin birbirlerini daha iyi anlamaya çalışmasına yardımcı olacak kalıcı ve sağlıklı insan ilişkilerinin geliştirilmesi hem kişisel gelişmeyi hem de kişisel güveni artıracaktır. Ergenlerin aile ortamı, ekonomik koşulları, ebeveynlerin ergene olan tutumu ve ilişkisi ergenlerin kişilerarası ilişkilerini olumlu ve olumsuz etkileyebileceği vurgulanmıştır(Tümekaya, Çelik ve Aybek, 2010).

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmada 14-20 yaş aralığında bulunan ergenlik dönemindeki bireylerin aile içerisinde karşılaştıkları tutum, davranış ve problemler belirlenerek karşı cinse

yönelimleri arasında ilişki kurulması ve ergen sağlığı ile ilgili önerilerde bulunmamızı sağlayacak analizlerin yapılması amaçlanmıştır.

Dolayısı ile bu çalışma ergenlik döneminde olan bireylerin karşı cinse yönelmesinde aileleri tarafından etki altına alınmış davranışlar ve aile içi sorunları saptamak ve bu bağlamda ailelerde çocuklarına karşı gerekli davranış değişikliğini sağlamak adına önemli görülmektedir. Literatürde bununla ilgili çalışma olmamasından dolayı yapılacak çalışma öncü bir niteliğe sahip olabilir. Genel olarak ergenlik dönemindeki aile içi sorunlardan etkilenerek karşı cinse yönelme, sorunların alt boyutları kapsamında incelenmesinden ötürü, bu çalışma literatürde kendine bir yer edinecektir.

1.3. Araştırmanın Problemleri

Aile içi sorunları fazla olan ergenlik dönemindeki bireylerin, aile içi sorunları az olan ergenlik dönemindeki bireylere göre karşı cinse yöneliminin hangi yönde olduğu ve hangi aile içi sorunun bu yönelimi arttırdığı çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Temel problem doğrultusunda aşağıda belirtilen alt problemlere de cevap bulma hedeflenmiştir;

1. Aile içerisinde otoriter-baskısı tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarının karşı yönelimleri arasındaki ilişki nedir?
2. Ebeveynleri ile sosyal etkinlik yapamayan ergenlik dönemindeki bireylerin karşı cinse yönelimleri arasındaki ilişki nedir?
3. Aile içerisinde ekonomik sorun yaşayan ergenlik dönemindeki bireylerin karşı cinse yönelimleri arasındaki ilişki nedir?
4. Ebeveynleri tarafından duyarsız ve tutarsız davranışlara maruz kalan ergenlik dönemindeki bireylerin karşı cinse yönelimleri arasındaki ilişki nedir?
5. Aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşayan ergenlik dönemindeki bireylerin karşı cinse yönelimleri arasındaki ilişki nedir?
6. Anne-baba ilişkileri uyumsuz olan ergenlik döneminde bireylerin karşı cinse yönelimleri arasındaki ilişki nedir?

1.4. Araştırmanın Hipotezleri

Hipotez 1: Aile içi sorunları fazla olan ergenlik donemindeki bireyler aile içi sorunları az olan ergenlik donemindeki bireylere gore karşı cinse daha fazla yonelim gostermektedir.

Alt Hipotez 1: Otoriter-baskısı tutumu benimseyen ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yonelim gostermektedir.

Alt Hipotez 2: Sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yonelim gostermektedir.

Alt Hipotez 3: Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yonelim gostermektedir.

Alt Hipotez 4: İlişkilerinde duyarsızlık ve tutarsızlık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yonelim gostermektedir.

Alt Hipotez 5: Aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşayan ergenlik doneminde bireyler karşı cinse daha fazla yonelim gostermektedir.

Alt Hipotez 6: Anne-baba ilişkileri uyumsuz olan ergenlik doneminde bireyler karşı cinse daha fazla yonelim gostermektedir.

1.5. Araştırmanın Yurutulmesi

Çalışma hazırlanırken araştırma konusuyla bağlantılı olan Turke ve İngilizce kaynaklardan faydalanılmıştır. Bu doğrultuda oncelikle ergenlik donemi ve aile ilişkileri ile ilgili çalışmalar incelenmiştir. Daha sonra ergenlik doneminde karşı cinse yonelme ile ilgili çalışmalar incelenmiştir. Konu ile paralel araştırma bulunmamasından dolayı yapılan ergenlik doneminde aile ilişkileri ve ergenlik doneminde karşı cinse yonelme ilişkisel olarak karşılaştırılmıştır. Araştırma doneminde kitapevleri, kutuphaneler, YOK veri tabanı ve internetten faydalanılmıştır. Ulaşılan kitap ve makaleler incelenerek tez de yer alacak bilgiler sınıflandırılmış ve metin haline donuşturulmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde ergenlik dönemi, aile ve aile içi sorunlara ilişkin kavramlar ve kuramsal açıklamalar yer almaktadır.

2.1. Ergenlik Dönemine Kuramsal Bakış

2.1.1. Ergenliğin Tanımı

İnsanların geçtiği her gelişim döneminin farklı özellikleri bulunmaktadır. Ergenlik dönemi, insan hayatında bir geçiş dönemi olması sebebi ile birçok çalışmada konu almış bir alan olarak kendisini göstermektedir(Saföz Güven ve Güçray, 2009).

Ergenlik dönemi toplumsal etkilerin birey üzerinde en fazla etkili olduğu; çocukluktan yetişkin hayatına geçiş dönemidir. Bu geçiş döneminde bireyde fiziksel büyüme, cinsel gelişim ve psiko-sosyal olgunlaşma gerçekleşir. Puberte ile başlayan ergenlik, yaşamdaki biyolojik ve sosyal geçişin en etkileyici dönemlerinden biridir. Bu dönemde, beyinde değişiklikler, nöroendokrin sistem ve hormon konsantrasyonlarının değişimleri, üreme sisteminde değişimler fiziksel büyüme meydana gelir. Belirtilen büyüme ve olgunlaşma süreci ‘‘adolesan dönem’’ olarak da adlandırılmaktadır(Akçan-Parlaz, Tekgöl, Karademirci ve Öngel, 2012).

Kocayörük(2010), sınırları kesin belirlenmemiş bir dönemdir. İçerisinde çocukluk döneminden farklı olarak sosyal, fiziksel, zihinsel, duyuşsal ve ahlaki gelişimlerin meydana geldiği, bireyin kendini tanımaya ve keşfetmeye başladığı, yaşamı ile ilgili kararlar verme, meslek belirleme çabasına girme gibi özellikler barındırmaktadır. Birey, karşı cins ile yakın ilişkileri ve akran grupları ile kurdukları ilişkiler ve deneyimler sayesinde kendine has bir kimlik geliştirmek ve değerlerini oluşturmak için emek sarf eder. Ergenlik genel olarak, özerkliğin kendisini gösterdiği, akran ve aile ilişkilerinde değişikliklerin gözlemlendiği önemli ve riskli bir gelişim sürecidir.

Bir başka ifade ile ergenlik, puberte ile başlayan ve kimlik edinimi ile biten, çocukluk ve genç yetişkinlik arasında 12-22 yaşı kapsayan bir dönemdir. Aslında bu dönemin başlama ve bitiş yaşı hakkında net bir sayı vermek mümkün değildir. Bu dönem fiziksel, psikolojik, sosyal gelişim ve olgunlaşma sürecidir. Çünkü bu dönemde bireyler gelişme, cinsiyet, beslenme, coğrafi etkiler ve sosyo-ekonomik düzey gibi birçok faktörden etkilenir. Fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim alanlarındaki hızlı değişimler sebebi ile fırtınası ve stresli geçen bir gelişim dönemi olarak tanımlanmaktadır(Alişanoğlu, 2002).

Ergenlik, bilişsel, fiziksel ve sosyal alanlardaki değişikliklerin psikolojik değişim ile birlikte hızlandığı ve benzersiz özelliklere sahip, özerkliğin arttığı bir gelişme dönemi olarak tanımlanır (Steinberg, 2007).

Ergenlik, farklı yönleri vurgulayarak farklı teorik yaklaşımlarla tanımlanmasına rağmen, tüm bu tanımların ortak noktası, ergenliğin çocukluktan yetişkinliğe, hızlı ve önemli biyolojik, bilişsel, duygusal, sosyal gelişim ve değişikliklerle bir geçiş dönemi olmasıdır(Dalkılıç, 2006).

2.1.2. Ergenlik Dönemi Sınırları

Ergenliğin başlaması, soyut düşüncenin ortaya çıkması ve toplumsal rollere geçişin başlaması ergenlik döneminin 3 ana olgusunu oluşturmaktadır(Gürsu, 2011).Konu hakkında yapılan araştırmalar doğrultusunda 3 ayrı zaman diliminin ergenlik dönemini kapsadığı ve bu kapsamda incelemelerin yapıldığı bilinmektedir. Bunlar;

- İlk (erken ergenlik) ergenlik: 10- 13 yaş arası
- Orta ergenlik: 14-17 yaş arası
- Son(geç) ergenlik: 18- 22 yaş arası

olarak belirlenmiştir. Bu yaş aralıklarına dikkat çekmek gerekirse öğrencilerin devam etmiş oldukları okul kademelerine de eş düşmektedir. Sonuç olarak bu sıralama Türkiye için ilköğretimin ikinci bölümü, lise ve üniversite eğitim dönemlerini kapsamaktadır(Dalkılıç, 2006).

İnsan gelişimini daha iyi anlamak için psikologların belirli yaş becerilerine odaklandığı dönemlerde gelişmeyi incelediği belirtilmektedir. Bireylerin yaşam boyu süren bir süreç olan belirli gelişim dönemlerinde kazanmaları gereken bazı beceriler, özellikler ve davranışlar vardır. Bunlar sınıflandırılarak belirli zaman dilimlerine göre ayrılmışlardır. Bu yaş sınırlarının özellikleri aşağıdaki gibidir(Gürsu, 2011);

2.1.2.1. İlk(Erken Ergenlik) Ergenlik Dönemi:

Gelişim psikolojisi kaynaklarına göre ilk dönem erinlik ile başlamaktadır. Bu sebeple ilk ergenlik dönemi erinlik kelimesi ile açıklanır. Erinlik döneminde bireyler cinsiyet yeteneklerini kazanır ve fiziksel ve psikolojik birçok değişim bu dönemde gerçekleşir. Araştırmalara göre erinliğin kızlarda başlama süresi 7, erkeklerde başlama süresi 9,5 (erken olgunlaşma) ya da kızlarda 13, erkeklerde 13,5 (geç olgunlaşma) olarak kendini göstermektedir. Kızlarda fiziksel olgunlaşma 1,5 yıl ile 6 yıl arasında, erkeklerde ise 2 yıl ile 5 yıl arasında değişmektedir. Bu sebepler erken olgunlaşan bir bireyin 10-11 yaşına kadar puberte dediğimiz erinlik dönemini bitirme olasılığı bulunmaktadır(Gürsu, 2011).

Gürsu(2011) ve Kumbas, Çam ve Keskin(2009), Erken ergenlik evresi fiziksel gelişmenin hızlı olduğu, kızlarda regl başlaması, erkeklerde gece boşalmanın olduğu bir zaman dilimine işaret eder.

Erkekler kızlara göre ergenlik dönemine 2 yıl daha geç girerler. Erinlik dönemine erken giren kızların daha fazla çatışma yaşadıkları, aileleri ile daha uzak iletişim kurdukları ve fiziksel değişimin yoğun stres yarattığı bir dönem geçirdikleri belirtilmektedir. Kız ve erkeklerin erken olgunlaşması farklı sonuçlar doğurmaktadır. Erken olgunlaşan erkekler kızlardan farklı olarak daha popüler olmaktadır. Geç olgunlaşmaları ise daha fazla akran baskısı altına girmeleri anlamına gelmektedir(Gürsu, 2011).

Puberte'nin başlaması ile genital duygular, amaçlar ve düşüncelere yönelme gerçekleşir ve libidal davranışlarda yoğunlaşma gözlenir. Cinsel organlara yoğunlaşma ile beraber id ve ego arasında çatışmalar yaşanır. Egonun baskın gelmesi ile beraber dürtüler dar sınırlar alanına girmeye başlar(Gürsu, 2011). Bu dönemde genç biyolojik

değişikliklerin oluşturduğu baskıya karşı uyum ve baş etme çabaları göstermektedir(Akçan-Parlaz, Tekgöl, Karademirci ve Öngel, 2012).

Erken ergenlik döneminde yakın arkadaşlıkların önemi ortaya çıkar. Tercih edilen yakın arkadaşlıklar genellikle aynı cinsiyettendir. Kurulan arkadaş grupları bireyin ilgi alanlarını ve kıyafet seçimini etkilemektedir. Bununla beraber bilişsel gelişimde de değişimler görülmektedir. Piaget'e göre on bir yaşından sonraki dönem soyut işlemler dönemidir. Soyut işlemlere geçişin yeterli koşulu olarak da toplumsal ve kültürel sistem gösterilmektedir. Soyut düşüncenin gelişimi ile beraber ergenler felsefe, din, ölüm gibi konularda düşünmeye ve tartışmaya başlamaktadır. Gelecek ile ilgili kaygılanmaya ve kendinin de ölümlü olduğunu anlamaya başlar(Derman, 2008).

2.1.2.2. Orta Ergenlik Dönemi:

Kumbas, Çam ve Keskin(2009), orta ergenlik, ergenlerin ebeveynlerinden ayrışması olarak adlandırılan, aile işlevlerinin bozularak ebeveynlerinden uzaklaştığı ve kimlik bunalımına girdiği bir zaman dilimidir.

Orta ergenlik döneminde bireyler akranları ile vakit geçirmek isterken ailelerinin kontrolleri dışında olmasını isterler(Karataş, Mercan ve Düzen, 2016). Gençler aileden bağımsızlaşırken çelişkiler yaşar. Freud'a göre bu dönemin iki temel çatışmasından birisinin bu olduğunu ifade eder. Bir diğeri ise toplumdan bağımsız olması veya bağlanmasıdır. Orta ergenlik döneminin temel özellikleri arasında; ebeveyne karşı çıkma, otoriteye karşı durma ve etkisinin azalması, yalnızlık, güçsüzlük, boşlukta olma duygusu, mutsuzluk, karamsarlığa düşme ve ümitsiz olma gibi depresif özelliklerin eşlik etmesi vardır. Bireyler sevgi ihtiyaçlarını aile dışındaki kişiler tarafından karşılamaya çalışırlar. Akran grubundan etkilenme ve özdeşim sağama, cinsel ilgide artış, intihar eğilimi gibi davranış problemleri gösterebilirler. Bu dönemde bilişsel gelişimin artması ile beraber soyut düşünce ve eleştirel düşüncede de artış gözlenir. Bunların yanında düzensizlik, sabırsızlık, düzensiz çalışma, cinsel rollerde belirginleşme, başkası tarafından onaylanma isteğinin artması, kişilik problemlerinde artış da yaşanmaktadır (Gürsu, 2011).

Yapılan araştırmaların bulgularına göre, ebeveyn ve ergen arasında oluşan çatışmanın sıklığı erken ergenlikten son ergenliğe doğru düşmektedir. Fakat en şiddetli ve yoğum olan dönem orta ergenlik olarak yerini almaktadır(Dalkılıç, 2006).

2.1.2.3. Son Ergenlik Dönemi:

Son ergenlik döneminde bireyler kimliklerini kazanır, ebeveynler ile sorunları azalır ve gelecek ile ilgili kararlar almaya başlarlar(Kumbas, Çam ve Keskin, 2009).

Ebeveynlerle olan çatışmalar azaldıkça bireyler ebeveynlerine karşı daha az bağımlı olmaya başlarlar. Fakat bağımlılık azalmasına rağmen hayatlarında en önemli destek kaynağı olarak ebeveynlerini görürler ve onların fikirlerini önemserler. z olarak ergenler bağımsızlık çabalarına karşılık ailelerinin desteğine ve güvenine ihtiyaç duymaktadırlar. Ebeveynin bu desteği ve güveni sağlayarak kontrollü olması sağlıklı ergen ebeveyn ilişkisi açısından önemlidir(Karataş, Sertelin Mercan ve Düzen, 2016).

Son ergenlik dönemindeki bireyler kişisel tercihlerini ahlaki standartlara göre dengeleyip, duygu ve düşüncelerini daha iyi kontrol edebilmektedirler. Daha sağlıklı iletişim kurabilirler ve atılğan davranma konusunda gelişmişlerdir. Aynı doğrultuda başkalarının duygusal deneyimleri ile empati kurarak kişisel sıkıntılarını azaltmış olurlar(Güvenç ve Aktaş, 2006).

Ergenlik çağındaki her gelişim evresinin, kız ve erkeklerde farklı olmasına rağmen, farklı ve ilerici biyolojik, bilişsel ve sosyal değişiklikleri temsil ettiği belirtilmektedir(Dalkılıç, 2006).

2.1.3. Ergen Gelişiminin Doğası

Psikoloji, insan davranışının ve zihinsel süreçlerin incelendiği, davranışın temel nedenlerinin araştırıldığı ve çevre, insanlar ve davranışlar arasındaki etkileşimin tartışıldığı disiplin olarak tanımlanır. Geniş bir inceleme alanı olması sebebi ile alt dallarında oluşması kaçınılmaz olmuştur. Temel uzmanlık alanlarından birisi de gelişim psikolojisidir(Gürsu, 2011).

Birey, çocukluktan yaşlılığa kadar gelişen yaşam çizgisinde farklı gelişim aşamalarından geçer ve bu dönemlerin her birinde aynı olmayan bazı fizyolojik ve psikolojik özellikleri gösterir. Bu bağlamda, bireyin yaşam tarzını genel anlamda dikkate alarak; insan çocukluk, ergenlik / gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık ana gelişim dönemlerine ayrılabilir. Böyle bir ayırım yapılmasına rağmen bu gelişim periyodlarının başlama ve bitiş zamanlarında kesin sınırlar söylemek mümkün değildir. Bilimsel çalışmaların gerekliliği sebebi ile gelişim psikolojisi alanında yapılan çalışmalarda, belirlenen her dönemin eş yaş aralıkları olmasa da yakın yaş sınırlamaları belirlenmiştir(Koç, 2004). Gelişim psikolojisinde insan gelişiminin bedensel, bilişsel, sosyal, kişilik, ahlak, dil gibi konuları ele alınır. Bununla beraber bu alanda gelişim ile ilgili gelişim, gelişme, olgunlaşma gibi kavramlarda açıklanır. Gelişim psikolojisi genel anlamda, döllenmeden ölüme kadar olan süreç içerisinde insan hayatındaki gelişim ve değişimi inceler(Gürsu, 2011).

2.1.4. Ergenlik Döneminde Fiziksel ve Cinsel Gelişim

Biyolojik olarak fiziksel gelişim açısından ergenlik, çocukluğun olgunlaşmamış yaşından yetişkinliğin cinsel olgunluğuna geçiş dönemidir. Üreme sistemindeki bu olgunlaşmaya ergenlerin ikincil cinsiyet özelliklerinde değişiklikler eşlik eder. Ergenlik döneminde, cinsiyet değişiminden kaynaklanan cinsiyetler arasındaki farklar, başka herhangi bir gelişim döneminde o kadar belirgin değildir(Koç, 2004).

Bu gelişim döneminde, boy ve kilo artışında değişiklikler, iç organeler ve iskelette büyüme, kas dokularında gelişme ve yağ dokusunda artış meydana gelmektedir. Öncelikle el ve ayak büyümesinin hızında artış, daha sonra önkol ve bacaklar ardından üst kol ve uyrıklarda uzama gerçekleşir. Bu sebepten ötürü bu dönemde sakarlıklar olmaktadır. Uzunlamasına büyümenin ardından enine büyüme devam etmektedir. Kalçalar, omuzlar ve göğüs kemiklerinde genişlemeler olmakta ve yüz kemikleri hızla büyümektedir. Profil düzleşir, burun büyür ve çene uzar. Fizyolojik değişimler sebebi ile örtülü dönemde sakın kalan dürtülerin tekrardan canlanır. Özellikle cinsel dürtülerin sebep olduğu çatışmalar yeniden ortaya çıkabilmektedir. Cinsel rüyalar, güvensizlik ve toplumsal baskı sebebi ile ortaya çıkan kendi kendine cinsel tatmin sağlama gibi davranışlar görülebilir(Alisinanoğlu, 2002).

Kız ve erkeklerde her iki cins için de fiziksel değişimler ile ilgili stres yaşanabilmekte ve bir takım psikolojik problemler ortaya çıkabilmektedir(Gül ve Güneş, 2009).

2.1.5. Ergenlik Döneminde Psikolojik Gelişim

Fizyolojik ve cinsel gelişimin yaratmış olduğu farklılıklara alışma sürecinde ve yeni duruma uygun davranışları öğrenme esnasında meydana gelen gerginlikler, ergenlik dönemindeki bireyleri psikolojik açıdan etkilemektedir. Bu dönemdeki bireyin fiziksel olarak şişman ya da zayıf olması, yetersiz uyku alması, özgüveninde eksiklik, aile ilişkilerinin getirdiği endişe, anne ve babası ile cinsel ve özel sorunlarını konuşamama, yeni insanlarla tanışırken kaygılanma, ölmekten korkma, romantik ilişkiler ile ilgili kaygılanma ve arkadaşlık kuramama, fiziksel görünümünden rahatsızlık duyma, dini konularda endişe, dikkatsizlik, okul ve meslek seçimi ile ilgili kaygıları oluşabilmektedir(Saföz Güven ve Güçray, 2009).

2.1.6. Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim

Ergenlik döneminin bilişsel gelişiminde ergenler, yetişkinler gibi soyut düşünmeye başlamaktadırlar. Soyut işlemler dönemine girmekle ergenlerin davranışları da değişir. Bu dönemde ergenler içe bakış yöntemi ile kendi düşünceleri ve hisleri üzerine düşünmeye başlar. Dikkati sürdürmeye ve dikkatini çeldiren uyaranları göz ardı etmeye başlarlar(Dolgin, 2014). Zihinsel işlemler yaparlar ve hipotez üretebilirler. Ergenlik dönemindeki birey herkesin ona baktığını düşünür(Alisinanoğlu, 2002). Karmaşık problemleri çözmeye başlayıp, diğer kişilerin bakış açılarını anlamaya başlarlar. Ahlaki ve etik açıdan sağduyuları artar(Gül ve Güneş, 2009).

Bütün ergenler soyut işlemler dönemine aynı zamanda ve aynı seviyede geçiş yapamamaktadır. Ergenin kültürü, eğitim düzeyi ve aile hayatı bu döneme geçişinde önemli faktörlerdendir. Ergenler bazen soyut işlemlerde başarılı olurken bazen yetersiz olabilmektedirler. Araştırmacıların çoğu soyut işlemlerin düşünmenin en ileri seviyesi olduğunu düşünmektedir(Dolgin, 2014).

2.1.7. Ergenlik Döneminde Kimlik Gelişimi

Ergenlik döneminde yaşamla ilgili temel yapılandırmalar kimlik gelişimi çevresinde gerçekleşmektedir(Morsünbül, 2014). Kimlik bulma bu dönemin en önemli problemidir. Yaşanan en önemli tehlike ise ergenin kimlik karmaşası yaşamasıdır. Ergenin kendi içinde yapmış olduğu savaş kimlik karmaşası yaşamasına sebep olmaktadır. Kişinin yaşamış olduğu kimlik karmaşası özellikle duygusal bulanıma girildiği, meslek seçimi sürecinde ya da kişinin kendisi ile ilgili önemli kararlar alacağı döneme denk gelmektedir. Yaşadığı bu süreç ergene gerginlik yaratarak sorunlar ortaya çıkartmaktadır. Kimlik karmaşası kişide içine kapanıklık, insanlardan uzaklaşma, dikkatsizlik gibi karakterize olmaktadır. Yaşanılan süreçte ergenlerden bazıları meslek seçerken, kendi yönünü ve amacını belirlerken zorlanmaktadır(Ulusoy, Demir ve Baran, 2005).

Ergenlik dönemindeki bireyler yaşadıkları değişiklikleri anlamak ve tanımak isterler. Hem kendileri için hem de dünya ve toplum için ilgi duyarlar. Duygusal olarak çelişkiler yaşarlar. Meslek seçimi ve karşı cinse duyulan ilgi gibi konularda problemler yaşayabilirler. Yalnızlıktan haz duyarken aynı zamanda bir grubun da üyesi olmak isterler. Hem yetişkinlerde bağımsız yaşamak isterler hem de onların fikirlerini önemserler. İkili çelişkiye düşerken, endişe ile beraber geleceğe coşku ile bakabilirler. Kimlik kazanma süreci hayat boyu devam eder ve kişi ‘ben kimim?’ sorusuna cevap arar. Bu soruya cevap bulup bu dönemi başarı ile atlatan gençler kimlik duygusu edinirken, atlatamayanlar kimlik karmaşası yaşamaktadırlar(Alisinanoğlu, 2002). Öz kimliğini kazanmada başarısız olan bireyle, yetişkin olduklarında diğer insanlarla yakınlaşırken kaygı ve korku yaşarlar, çoğunlukla yalnız kalma istekleri olur, insan ilişkilerinde yakınlık kuramazlar(Saföz Güven ve Güçray, 2009).

Ergenlik dönemindeki birey kendi istek ve gereksinimlerine uygun arkadaş çevresi kurarak zamanının çoğunu arkadaş çevresi ile beraber geçirir. Bu kurdukları arkadaş gurubunda kendi otoriterini sağlamaya çalışırlar. Ergenler akran gurubu sebebi ile duygu düşüncelerini paylaşır, kendi kimliğini keşfeder ve çevresini aile dışına genişletmiş olur. Kurmuş olduğu arkadaş gurubu kişinin bireyselleşmesine katkı sağlar. Kişi bağıllık ve ait olma duygusunu geliştirerek benliği ve kendisine güveni artar. Bu sayede hayatında stres oluşturan olayların etkisi azalır, ahlaki değerlerinin kazanılmasına fayda sağlar, kişiler arası iletişim becerileri kuvvetlenir(Küçükşen ve ark., 2017). Kişilik

gelişiminde, olgunlaşmada, toplumsallaşmada, cinsel kimliğini kazanmada ve bir gruba ait olma duygusunu yaşamada arkadaşlık ilişkisi kurmanın önemi büyüktür(Dinçer, 2008).

Ergenlik döneminde kimlik gelişimi noktasında bir diğer kavram da güvenli bağlanmadır. Bağlanma kavramı bebek ile anne yani ilk bakım veren arasında oluşan sağlam duygusal bağ olarak dile getirilmiştir. Fakat yakın zamanda bağlanma yeniden anlamlandırılmış ve bebeklikten öte tüm gelişim zamanı içerisinde olarak değişim sağlanmıştır. Yani bağlanmanın sadece bebeklikte değil ergenlik döneminde de etkisini sürdürdüğü gerçeğidir(Bayraktar, 2007).

Ergenlik dönemindeki bireyin anne ve babası ile güvenli bağlanma geliştirmesi ile bireyin kimlik ve benlik gelişimi desteklenmiş olur. Ergenlik dönemindeki birey anne ve babasından bağımsızlaşmaya başlamışsa bile bu ebeveynleri ile sağlam ilişki kurmayacağı anlamına gelmemektedir. Güvenli bağlanma sayesinde ergen benliğini oluşturmada, kimliğini yapılandırmada ve öz saygısını geliştirme de daha sağlıklı adımlar atacaktır ve aile ilişkileri olumlu yönde etkilenecektir. Güvenli bağlanma aile ilişkisinde işbirliğinin ve etkileşimin fazla olması durumunda ortaya çıkmaktadır. Güvensiz bağlanan ergenler anne ve babası ile sorunlar yaşar çünkü bu kişilerin çoğu zaman bireysellikleri kısıtlanarak çatışma durumu söz konusudur. Genellikler güvensiz bağlanan ergenlik dönemindeki bireyler anne babası tarafından engellenir ve geri çevrilir. (Kumbas, Çam ve Keskin, 2009).

Ergenlik döneminde karşılaşılan sorunları etkili bir biçimde çözebilen ergenler daha sağlıklı kimlik gelişimi gösterirken, sorunları çözmekte zorluk çeken ergenler bazı güçlüklerle hayatı sürdürmek zorundadır(Kocayörük, 2010).

2.1.8. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim ergenlik döneminde önemli olan diğer bir gelişim boyutudur. Aile çocuğun sosyalleştiği ilk birim olarak bilinmektedir. Bu kapsamda ergenin sosyalleşme süreci aile ile başlayıp okul ile beraber okul ortamında arkadaş çevresi ile şekillenmeye devam eder(Koç, 2004).

Sosyal öğrenme kuramcısı olan Bandura, ergenlik kavramına değişik bir bakış açısı getirmektedir. Bandura'nın bakışına göre ergenlik, her zaman çatışma ve gerginliğin olmadığı bir uyum dönemidir. Yakın, dengeli ailelerden gelen ergenler, daha huzurlu ve uyumlu bir dönem geçirirler. Bandura'ya göre, bu ergenler daha iyi sosyalleşme gösterirken, ergenlik döneminde sık sık çatışmalar ve karışıklık yaşayanlar sosyalleşme sürecinde yetersizdir. Ergenlerin sosyalleşme düzeyi, aile ilişkilerinin kalitesi ve ailedeki öğrenme alışkanlıkları ile belirlenir. Bandura'ya göre, çocuklar başkalarının, özellikle de ebeveynlerinin davranışlarını gözlemleyerek ve modelleyerek kendi davranışlarını, duygularını ve düşüncelerini edinirler. Yapılan gözlemler, çocuğun gelişiminin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Örnek olarak, babasının saldırgan ve düşmanca davranışlarını gözlemleyen bir çocuk, arkadaşlarıyla veya kardeşleriyle olan ilişkilerinde babasına benzeyen davranışlara sahip olabilir. Bir ergenin çocukluğunda ailesiyle model olmayı öğrendiği tüm davranış kalıpları, ergenlik döneminde başkalarıyla olan ilişkilerini, sosyalleşme seviyesini ve bu zaman dilimindeki uyumunu etkiler(Dalkılıç, 2006).

Ergenlik dönemindeki bireyler, bağlanma figürü olarak anne ve babalarından arkadaşlarına ve romantik ilişkilerindeki partnere geçiş yapmaktadırlar. Fakat bu durum bağlılığın azalması ile ailenin öneminin azaldığı anlamına gelmemektedir. Anne ve baba ile kurulan güvenli bağlanma genç yetişkinlikte ergen sağlığı açısından önemli bir konumdur(Bayraktar, 2007).

Ergenin, toplumla uyum sağlaması, özdeşleşmesi, kişilik ve çevre ile denge kurması; toplumda saygınlık kazanmak için ve statü sahibi olmaya gereksiniminde önemli etkenlerdendir(Sayiner, Kökner ve Turanlı, 2005).

Ergenler akran grupları sayesinde, bağlılık ve ait olma duygusunu sağlayarak kendine güvenini ve benlik saygısını geliştirir. Böylelikle stres yaratan olayların etkisi için sosyal destek sağlamış olurlar ve ahlaki değerini kazanırlar. Akran gruplarda birbirlerine verdikleri geri bildirimler ile kişiler arası ilişkileri becerilerini geliştirirler(Doğan, Karaman, Çoban ve Çok, 2012).

2.1.9. Ergenlik Döneminde Riskli Davranışlar

Bireyin büyüdüğü çevrenin özellikleri ve etrafındaki insanlarla kurduğu ilişkileri ve deneyimleri, gelişimini çeşitli şekillerde etkiler. Olumlu çevre koşulları bireyin gelişimini olumlu bir şekilde destekler, olumsuz çevre koşulları bireylerin gelişimini birçok yönden önleyebilir(Sezer, 2010) Ergenlik döneminde sorunlar tek bir nedene dayandırılmadan, çatışmalar ve bunların nedenleri ayrışmadan, herhangi bir düzen içine girmemiş olan duygu, dürtü ve tasarımların birlikteliğinin olabileceği belirtilir. Bu kadar hızlı gelişen bir süreç içerisinde psikopatolojik problemlerin yaşanması olasıdır. Bu sorunlar kaynağını biyoloji, sosyal ve psikolojik nedenlerden almaktadır(Gürsu, 2011).Bu dönem yaşam sürecinin en kritik dönemlerinden olması sebebi ile bu dönemde temel değer ve tutumlarımız, inanç sistemimiz şekil alır. Yaşanan fiziksel, psikolojik, sosyal, bilişsel, cinsel değişimler ile aile ile yaşanan bağımlılık bağımsızlık çatışması, arkadaş baskısının yaşanması, kimlik karmaşası ve arayışı gibi sebepler ergenlik dönemindeki bireyin riskli davranışlarda bulunmasına sebep olmaktadır(Küçükşen ve ark., 2017).

Ergenlik dönemindeki bireyler sosyal, duygusal ve bilişsel gelişim dönemlerini aile ortamında tamamlarlar. Bu gelişim dönemlerini sağlıklı bir şekilde geçirmeleri için aile içi iletişimlerinin sorunsuz olması gerekmektedir. Tersi bir durum söz konusu olduğunda, duygusal eksikliği olan ve çelişkili duygular barındıran bir dönem yaşanmaktadır. Sağlıklı bir aile içi iletişim kurulduğunda ergenlik dönemindeki bireyin gelişimi de sağlıklı olacaktır. Aile içi çatışma ve sorunların fazla olması, aile bağlarının güçsüz olması, cinsel sapması olan ve ruh sağlığı iyi olmayan aile bireylerinin olması, aile içi şiddet ve istismarın yaşandığı gençlerde riskli davranışların görülme sıklığı fazladır. Ebeveynlerin ergenlik dönemindeki bireye karşı tutumunda tutarsızlıklar, aşırı sert davranılması veya aşırı rahat davranılması, denetimsizliğin olmaması, ergenin ebeveynleri tarafından izlenmemesi de diğer risk faktörleri arasında gösterilebilir. Anne babanın evlilik ilişkisinde tartışmaların olması, maddi geçim kaynağının düşük olması, düşük eğitim düzeylerinin olması, aile içi düzenin eksik olması, parçalanmış-boşanmış aile üyelerinin varlığı gibi durumlarda ergenlik dönemindeki bireyin aile içi risk faktörleri içerisinde değerlendirilmektedir(Akfert ve ark., 2009).

Ergenlik dönemindeki bireylerin risk alma davranışları olarak; trafik, cinsel ilişkiler, madde kullanımı, spor gibi alanlarla ilgili tehlikeli ve sınırları zorlayıcı olabildiği gibi tartışma, kavga, saldırganlık, intihar düşüncesi ve girişimi, hırsızlık yapma, okula devamsızlık, çete üyesi olma vb. diğer risk faktörleri içerisinde yer almaktadır(Esen, 2003).

2.1.10. Ergenlik Döneminde Romantik İlişkiler

Ergenlik dönemindeki bireyin akran ve romantik ilişkilerle olan bağlılığı artıkça aile olan bağlılığı azalmaktadır. Literatür incelendiğinde ebeveyn ile kurulan ilişkinin ve ebeveyne bağlanmanın niteliğinin ergenin arkadaşlık ilişkilerinde etkisini arttırdığı görülmektedir(Doğan, Karaman, Çoban ve Çok, 2012).

Bağlanma kuramı bebek psikolojisini açıklamakta temel ilkeyi oluşturmuşsa bile ergenlik dönemindeki bireyleri de kapsamaktadır. Ergen gelişim gösterirken kimlik oluşum sürecinde bağlanma figürleri değişim içerisine girer ve tekrar organize olmaya başlar. Bu sebepler bu dönemde çocuklar bağlanma ilişkisinde pek çok dramatik değişim yaşamaktadır. Bu değişimler de ebeveyn de oluşturulan bağlanma figürü ile sağlıklı veya sağlıklı olmayan bir birleşim ile partnere aktarılmaktadır. Bağlanma ebeveyn ile yaşanan olumlu veya olumsuz etkenlerden etkilenir. Ergen ebeveyne bağlanma konusunda problemleri bir süreç geçiriyorsa davranışsal problemleri, eğitimde zorlanma, düşük benlik saygısı olarak dışavurum yaşanabilir. Erken dönemde yaşanan bağlanma problemleri ergenlik döneminde de tekrarlanır. Bu sebeple çocukluk döneminde yaşanan bağlanma problemi ergenlik dönemindeki romantik ilişkilerine etki eder(Kumbas, Çam ve Keskin, 2009).

Ergenlik dönemindeki birey ilk yıllarında aileden bağımsızlaşarak arkadaşlarına yönelir. Kurduğu her yeni ilişki ergen için güvence anlamına gelmektedir. Diğerleri ile kurduğu bu ilişki de hayat görüşünü oluşturur, tek başına kaldığında ne yapacağını belirler ve bu durum kimlik gelişim sürecine katkı sağlar(Kumbas, Çam ve Keskin, 2009).

Ergenlik dönemindeki bireyler karşı cinsten birisi ile flört etmeye başladığında onunla konuşulmalıdır. Ergenin neyi yapması gerektiği neyi yapmaması gerektiği, kurduğu arkadaşlıkta koyması gereken sınırları ve baş etmesi güç bir durum ile karşılaştığında nasıl davranması gerektiği aktarılmalıdır. Ergenler bu tür olaylarla

karşılaştığında yalnız kalmadan, ebeveynleri ile iletişim kurmalıdırlar. Bu sebeple onların yanında olunduğunun ve destek göreceklelerinin bilgisinde olmaları sağlanmalıdır(Gül ve Güneş, 2009).

2.2. Aileye Kuramsal Bakış

2.2.1. Aile Kavramı

Ailenin birçok tanımı yapılmakla beraber, genel anlamda aile, insan türünün devamının sağlanması için ilk toplumsallaşma sürecini oluşturan, kültürlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan, biyolojik, psikolojik, ekonomik ve hukuksal yönleri bulunan bir kurum olarak literatürde yerini almaktadır(Özgüven, 2000; Nazlı, 2001). Sosyal yapıda insanın kalbi olan aile, karşılıksız sevgi ve fedakârlığın her şeyden önce ve en güçlü hissedildiği yerdir. Aynı zamanda insanların sahip olduğu anlayışın oluşumuna ve şekil almasına öncülük eden önemli bir kurumdur(Aybey, 2017). Aile, hem çocuğun temel ihtiyaçlarını (beslenme, koruma, sevilme gibi) karşıladığı gibi hem de kurduğu ilişkilerinde de belirleyici olan anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi pozitif nitelikleri edinebileceği bir ortamdır. Bununla beraber çocuğun karşılaşılabileceği negatif durumlar karşısında göstereceği davranışların öğretildiği bir kurumdur(Arslan ve Balkıs, 2014).

Ebeveynler ve aile ortamı, çocuk doğduğu andan itibaren çocuğun sonraki yaşamı süresince, çocuk üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kişilik gelişiminin insan yaşamı boyunca devam ettiği kabul görmektedir. Bununla beraber kişilik gelişiminin temelinin çocuklukta atıldığı da bilinmektedir. Bu nedenle, anne ve babanın çocuğa ilk etkileri önemlidir. Buna ek olarak, ebeveynlerin çocuğa yönelik tutumları çocuğu etkileyen faktörlerden birisidir(Ceral ve Dağ, 2005). Çocuğun ilk sosyalleşme yeri olan aile ortamında, anne ve babanın çocuğa karşı olan tutum ve davranışları ve anne babanın arasındaki ilişki örüntüsünün çocuk gelişirken, gelecekte uyumlu ve başarılı bir birey olmasında önemi oldukça fazladır. Anne-baba ve anne-baba-çocuk arasında oluşan ilişkiler ailenin sağlıklı ve sağlıklı işlevlerini belirlemektedir(Imprachim, 2016).

2.2.2. Sağlıklı ve Sağlıksız Aile

Ergenin psiko-sosyal gelişimi oldukça önemlidir. Bu gelişimi destekleyebileceği en doğal ortam ailedir. Aile üyeleri arasındaki iletişim ve etkileşim çocuğun gelişimi açısından önemlidir. Kurulan iletişim ve etkileşim sosyal olarak gelişimini etkilemektedir. Aile bireyleri arasında uyum ve bağlılığın olması, kurulan ilişkinin sağlıklı devam edebilmesini sağlamaktadır. Bu sayede, yetişkin olma yolun da giden çocukların psikolojik doyum sağlayabildiği sonucuna varılabilir(Imprachim, 2016).

Sağlıklı ve sağlıksız aile diyebilmemizin sebepleri arasında ailenin sosyo-ekonomik özellikleri, anne ve babanın eğitim seviyesi, toplumun hizmeti ve fırsatları, aile bireylerinin genetik nitelikleri, kişilikleri aile içi dinamik yapısını gösterebiliriz(Tufan, 1982).

Sağlıklı aile bireylerinin duygusal, düşünsel, kişisel gelişimine yardımcı olan, benlik ve kişilik gelişiminde olumlu bir model oluşturan, farklılıkları içine alan, aile bireylerine güvenli bir ortam sunan, maddi ihtiyaçlarına destek olan aile olarak tanımlanır(Gladding, 2002).Sağlıklı aile de problemler olsa dahi yaşanan problemleri ortak bir anlayışla çözmeye çalışan aile üyeleri bulunmaktadır(Tümkiye, Çelik ve Aybek, 2010). Sağlıklı aileye sahip bireyler, birbirlerine karşı açık ve pozitif davranırlar ve her koşulda birbirlerini desteklerler. Araştırmalarda, sağlıklı işleve sahip ailelerin özellikleri işlevsel aileler olarak belirtilmektedir. Bu özellikler, aile bireylerinin sahip olduğu rollerin net olması, aile bireyleri arasında bağlılığın olması, birlikte vakit geçirmekten keyif alınması, bireylerin birbirleri ile fikirlerini paylaşması, olumlu duygusal bağlanmaların olması şeklinde vurgulanmaktadır(Imprachim, 2016). Sağlıklı ailelerde aile üyeleri sorumluluk sahibidirler, aile içi düzeni sağlamak için çaba sarf ederler ve aile içerisinde birliktelik söz konusudur. Toplumla ilişkileri dengelidir böylelikle aile ve toplum bütündür(Kauffman ve Landrum, 2015).

Aile işlevleri modeli olarak bilinen ‘‘Beaver Sistem Modeli’’ iki önemli işlevi sunmaktadır. Birincisi aile yetkinliği olarak tanımlanan aile bireylerinin gelişimini destekleme amacı ile özerklik ihtiyacının karşılanmasını, ikincisi ise aile yaşam biçimi olarak tanımlanan aile içerisinde iç merkezli veya dış merkezli yaşam biçimini benimsemesini ifade etmektedir. Aile işlevleri sağlıklı bir şekilde süregelen ailelerde iki

işlev dengeli bir şekilde hareket edilmektedir. Diğer bir söyleyişle, aile üyeleri bazı aktiviteleri aile içinde yetkinlikle sergilerken, diğer aktiviteleri yine yetkinlikle aile dışında sosyal çevrelerinde sağlıklı bir şekilde sergileyebilmektedirler(Kocayörük, 2010).

Ergenin kişisel gelişimine yardım edemeyen aile bireyleri, işlevsizdir. Aile bireyleri arasında etkileşimin zayıf olması ve sorun yaşanması durumunda işlevsel olmayan aile şeklinde tanımlayabiliriz. İşlevsel olmayan aile, ortaya yeni bir durum çıkması halinde esnek davranışlar sergileyemezler. Bununla beraber, iletişim eksikliğinin yaşanması, duygularını ifade etmekte zorlanma, samimi olmayan ifadelerde bulunma sağlıklı olmayan ailelerin özellikleri arasında gösterilebilir. Tüm bu özellikler düşünüldüğünde, sağlıklı aile üyelerinin birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılayamadıkları sonucuna varabiliriz. Bu sebeple, aile üyeleri birbirleriyle etkileşimi esnasında ihtiyaçları karşılanan ergenler sağlıklı, karşılanamayanlar ise sağlıklı bir gelişim gösterebilirler(Kumbas ve ark., 2009; Imprachim, 2016).

Araştırmalar doğrultusunda; sağlıklı aile ortamında büyüyen çocuklar kendilerini iyi hissederler ve bunu davranışlarına yansıtırlar. Burada önem kazanan nokta, anne ve babanın çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışlardır. Tutumlar davranış bilimlerinin önemli bir kavramı olmakla beraber; bireyleri, insana, cansız objeye veya olaylara karşı olumlu ya da olumsuz düşünceye, duyguya ya da davranışa yönelten kalıcı yargısal bir yönelim olarak tanımlanmaktadır(Budak, 2000).

2.2.3. Aile İçi İletişim Problemleri

Sosyal yaşamın ve gelişimin doğası nedeniyle, insanlar birbirleriyle sürekli iletişim kurmaktadır. İnsanlar arası gerçekleşen bu etkileşimler hayatın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu etkileşim sayesinde insanlar duygularını, düşüncelerini ve arzularını birbirlerine iletebilirler. Kişilerarası olumlu ilişkiler kurmak, sürdürmek ve bu ilişkiden memnun olmak için bireylerin duygularını, düşüncelerini ve arzularını söyleyebilmeleri için birbirleriyle iletişim kurabilmeleri beklenmektedir. (Tümkaya, Çelik ve Aybek, 2010). Aile üyeleri arasındaki iletişim, insan gelişimi ve eğitimi açısından önemli bir yere sahip olması sebebiyle önemlidir. Sağlıklı bir iletişim, aile üyelerinin birbirlerini, düşüncelerini ve duygularını anlamalarını sağlar. Bu nedenle, aile

üyeleri, özellikle ebeveynler ve çocuklar arasında işbirliği, işbirliği ve paylaşım davranışlarına yol açan etkili bir iletişim kurmak çok önemlidir. Aile içerisinde sağlıklı ilişki kurulduğu takdirde aile içerisindeki üyeler birbirilerini, duygularını ve düşüncelerini daha iyi anlarlar. Bu sebepten ötürü özellikle ebeveynler ve çocuk arasında işbirliği kurulması, yardımlaşma ve paylaşma davranışlarına öncülük eden etkili bir iletişim kurulması gereklidir(Aybey, 2017).

Toplumsal yapıdaki hızlı değişim, teknolojik ve bilimsel gelişmelerdeki ilerlemeler ve bu duruma bağlı olarak değişen toplumsal yapı, insanların dünya görüşü ile beraber değer yargılarını da değiştirmektedir. Bu değişim, kuşkusuz, toplumsal yapının temel kurumu olan aileyi de etkilemektedir(Gürsu, 2016). En önemli ve en güçlü olarak kabul edilen ailemizde, boşanma, aile içi şiddet, aldatma, anne baba ve ergen arasında bulunan uçurum ve aile içinde yaşanan huzursuzluk gibi ciddi sorunlar görülebilmektedir. Yaşanılan tüm bu sorunların çoğunun kaynağı aile içi iletişimsizliktir(Aybey, 2017). Ebeveynler arasında yaşanan sorunlar, sadece anne ve babanın ilişkisinde değil aynı zamanda çocuk için de anlam ifade etmektedir(Altınok vd., 2017). Ergenlik dönemindeki bireylerin geçiş sürecini mutlu, huzurlu ve güven duygusu içinde geçirememelerinin en önemli sebeplerinden biri aileleri ile kurdukları ilişkinin niteliğinin zayıf olmasıdır(Bayraktar, 2007). Bu sebepten dolayı aile içi yaşanan iletişim problemleri anne-baba arasında ve anne-baba-ergen arasında olmak üzere iki ana başlık altında incelenecektir;

2.2.3.1. Eşler Arasında Yaşanan Problemler

Eşler ve ya aile üyeleri arasındaki iletişim sorunları ilişkiyi olumsuz etkilediğinden, aile içi ve çiftler arası iletişim de ilişkinin kalitesini belirler. Orta nokta bulamayan ve iletişimde sorun yaşayan ailelerde yaşam boyu gerginlikler yaşanabilir. Bu bağlamda aile ilişkileri, birey-biz algısında denge sağlayarak başlatılabilen ve elde edilebilen bir olgudur olmaktadır(Dönmezer, 1999).

Aile içerisindeki bireyler bir bütündür ve anne-baba arasındaki ilişkinin özelliği aile içerisindeki tüm bireyler için önem taşımaktadır. Ailedeki duygusal problemler hem anne babayı hem de çocukları etkilediği üzerinde durulmuştur. Anne ve babanın uyumlu olması çocukların sosyalleşmesinde oldukça etkilidir(Olson, 1993). Eşlerin aile

ortamında kurdukları iletişim şekillerine göre çocuklar da model olarak sosyal hayatlarında kurdukları iletişim şekillerini kurmaya ve yürütmeye başlarlar(Tümkaya, Çelik ve Aybek, 2010).

Eşler birbirleriyle konuşmak, paylaşmak, derdini anlatmak ve bunlarla beraber birbirlerinden ilgi beklerler. Fakat bazı nedenlerden dolayı eşinden beklediği ilgiyi karşılayamayan kadın/erkek için bu durum aile içi problem olarak karşılına çıkabilir. İlgisizliği bahane olarak gösteren eşlerden birisi yanlış yollara giderse bu durum daha da çözülmez bir durum haline gelebilir(Aybey, 2017).

Aile yapılarının günümüzde değişmesi ile beraber aileler çocuklarına daha az zaman ayırmaktadırlar. Boşanma ve ayrılma süreci ile kriz yaşayan ailelerin ergenlik dönemindeki bireye destekleri azalmaktadır. Bu tür yapılar ergenin ailesinden kendisini izole etmesine sebep olmaktadır. Bu süreçte ergen arkadaşlarından destek aramakta, alkole uyuşturucuya yönelme olmakta, cinsellikle kaçış sağlamaktadırlar(Fetihi, 2002).

2.2.3.2. Anne-Baba-Ergen Arasında Yaşanan Problemler

Son yıllarda ebeveynler ve ergen ilişkileri üzerinde yapılan çalışmalar artmaktadır. Ergen gelişimi üzerine yapılan ilk araştırmalarda da ailenin bu dönemde olan rolünün öneminden bahsedilmiştir. Ergenin sağlıklı gelişimi için ebeveyn ve ergen ilişkisine odaklanılmıştır. Günümüz ergenlerin anne baba yakınlıklarını korurken bununla beraber bağımsız, mutlu ve sağlıklı bireyler olabileceklerine inanılmaktadır. Günümüzde ebeveyn ve ergen ilişkilerinde duygusal boyutta bir takım değişiklikler meydana gelirken bireyler, ergenlik dönemi süreci sebebi ile biyolojik ve psikolojik bazı değişimler de yaşamaktadır. Bazıları bu değişim ile baş edebilirken, bazıları baş etmede başarısız olabilirler. Bu durumun sebebi olarak bireysel farklılıklar ve aile gösterilmektedir. Bu dönemde ebeveynin sıcak tutumu ve yakınlığı ergenin psikolojik uyumunu desteklemekte, katı ve reddedici tutumu ise uyumu güçleştirmektedir(Dalkılıç, 2006).

Ergen ve ebeveyni arasındaki düşünce ayrılıkları çocukluk dönemine göre artış gösterirken, anne ve babanın çocuk yetiştirmedeki tutum ve davranışları aile içerisinde psikolojik atmosferi oluşturmaktadır. Aile içindeki ‘psikolojik atmosfer’ ergenlik dönemindeki bireyin hem fiziksel hem psikolojik olarak sağlıklı gelişim

gösterebilmesinde önemli rol oynamaktadır. (Karataş vd., 2016; McKinney ve Renk, 2011; Sümer vd., 2010).

Yukarıdaki açıklamaya ek olarak, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri tutum ve davranışları çocukluğun ilk yaşantılarının şekillenmesinde ve tümel de kendilerini iyi hissetmelerine sebep olmaktadır(Çiftçi Arıdağ ve Ünsal Seydooğulları, 2018). Ebeveynlerin tutum ve davranışları, ergenlik dönemindeki bireyin özgüvenini, akademik başarısını, yaşamdan aldığı doyumunu ve öznel iyi oluşunu, duygusal sorunlarını, sosyal becerisini, insanlarla olan ilişkilerini, akran ilişkilerini, kardeş ilişkilerini, karşı cins ile olan ilişkisini, evlilik ilişkisini etkilediği bilinmektedir(Altınok ve ark., 2017).

Ebeveynlerin çocukları ile ilgili değerleri, inançları ve davranışları anne baba olarak ebeveynlik tutumlarını belirlemektedir. Bu tutumların belirlenmesinde, çocuğa uygulanan ödül ceza sistemi, izin verme veya kısıtlama, aile üyelerinin uyumu, çocukla ilişki ve iletişimin yakınlığı, çocuk ihmali veya ilgisi gibi birçok faktör etkilidir(Sever, 1985). Ebeveyn tutumları, gençlerin psiko-sosyal gelişimleri ve akademik başarılarında etkili olduğu kadar, yetişkinlik dönemlerine yansıyan özel hayat ve sosyal yaşamlarında da etkili olmaktadır(Palut,2008).

Literatür doğrultusunda, ebeveyn tutumlarının demokratik, baskıcı-otoriter ve ilgisiz, aşırı koruyucu anne baba şeklinde yer aldığı görülmektedir;

Ebeveyn tutumu bakımından uyumlu ve özerk bir aile ortamında, bir başka ifade ile demokratik bir bakışla tutarlı ve sağlıklı ilişkiler içinde büyüyen çocuk, özerk bir yetişkin olarak, ailesi tarafından baskıcı, otoriter tutumun etkisi altına alınmış çocuklar kendisine güven duymayan bir yetişkin olarak gelişim gösterirler. Otoriter baskıcı tutumu sergileyen ebeveynlerin katı bir disiplin anlayışı ile çocuğa yaklaşırlar. Çocuk ebeveyninin koyduğu kuralların bütününe uymak zorunda kalır. Bu durum karşısında, ebeveynlerden birisi ya da ikisinin baskısına maruz kalan çocuk, sessiz, uslu, nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık küskün, silik, utangaç, başkasının etkisine kolay giren, hassas bir yapıyı sahiplenebilir. Suçlayıcı, cezalandırıcı ve sürekli müdahale eden ebeveynlerin çocukları, kolayca ağlayan, iletişim problemi yaşayan çocuklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Baskıcı bir tutuma maruz kalan çocuklar çoğu zaman isyan eden

davranışlarla beraber aşağılık duygusu gelişebilir. Otoriter ve baskıcı tutumla yetişen çocuklar dıştan denetimli kişilik yapısını oluştururlar. Böylelikle kendi istediği gibi davranmak yerine olması gerektiği gibi davranmak zorunda kalırlar. Bu durum da kişilerarası ilişkilerinde olumsuz sonuçlar doğurabilir(Tümkaya ve ark., 2010).

Otoriter-baskıcı tutumu benimseyen ailelerin başarısızlıklar karşısında cezalandırıcı ve katı bir tavrı, eleştirici, kontrol altında tutan, tehdit edici, çatışmalar karşısında güç kullanan, bir yaklaşımı söz konusudur. Bu tutumu benimseyen ailede yetişen çocuklar sorumluluktan kaçan, kendine güvenmeyen, problem çözmekten kaçan, kendi kararlarını alamayan, iç disiplin geliştirmeyen ve dıştan denetimli gelişim göstermektedir(Polat, 1986). Otoriter-baskıcı tutumu benimseyen aileler çocukları sevgisiz bırakır ve duygusal destek sağlamazlar. Çocuklara yüksek standart koyarak mutlak itaat beklentisi içerisine girerler. Çocuklar genellikle ilişkilerinde onay ararlar ve psikolojik uyum sorunları sergilerler(Sümer ve ark., 2010).

Demokratik tutumu benimseyen ebeveynler ise çocuklarına kendileri ve kişiliklerini geliştirmeleri ve kendi kararlarını alabilmeleri için olanak tanıdığı için çocuklar bağımsız ve kendine güvenen bireyler olarak büyürler(Baumrind, 1966). Demokratik tutumla büyüyen çocuklarda, en önemli varoluşsal ihtiyaçlardan olan kendini gerçekleştirmek sağlıklı bir şekilde gerçekleşir. Bu sayede yaşam doyumları yüksek olması beklenmektedir. (Çiftçi Arıdağ ve Ünsal Seydooğulları, 2017).

Demokratik anne baba tutumu ergenlik dönemindeki bireyin gelişimini üç şekilde etkilemektedir. Anne babanın ergenlik dönemindeki bireyin hayatına aktif olarak katılımı ergenlik dönemindeki bireyi anne baba etkisine daha açık hale getirmekte ve daha etki sağlayan bir sosyal yaşam sunmaktadır. Sınırlama ve desteğin beraber uygulanması durumunda birey kendini düzenleme becerilerini daha çabuk öğrenmekte ve bu sebeple birey sorumluluk sahibi, kendine yeten bir birey olarak hayatını sürdürebilmektedir. Bununla beraber anne-baba-ergen arasındaki olumlu etkileşim ile ergenlik dönemindeki bireyin hem sosyal hem bilişsel gelişimine destek sağlamakta hem de aile dışında bağımsız bir şekilde varlığını kabul edebilmektedir(Steinberg, 2001).

Yapılan araştırmalara göre olumlu aile ortamında yetişen ve demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları benlik saygıları yüksektir. Bununla beraber bağımsız,

kendini ifade etmekte zorlanmayan, sosyal ve akademik başarısı yüksek kişiler oldukları belirtilmiştir(Kayaalp ve Gündüz, 2018).

Çocuklar yaşamlarının her döneminde problemlerle karşı karşıya kalabilirler. Bebeklik döneminde ulaşılmak istenen nesne, ergenlik döneminde aile içi çatışmalar, yetişkinlik döneminde mesleki seçim zorlukları, gibi sorunlarla baş edebilmek için stratejiler geliştirirler. Çocuk ailesinden uzaklaşarak akran grubu ile yakınlaşmaya başlaması, kimlik aramaya başlaması gibi davranışsal ve duygusal birçok probleme sahiptir. Bu süreç içerisinde ebeveynlerin tutum ve davranışları ile çocukların problemlere karşı bakış açıları gelişerek farklı çözüm yolları aramaktadırlar. Sürekli emir verilen, kurallara uyması beklenen, eleştirilen, düşüncelerini söze dökemeyen ya da düşünceleri umursanmayan, katı tutum ve baskı altında bırakılıp otoriter tutum ile yaklaşan ebeveynlerle, özgürlükçü, tartışmaya olanak tanıyan, düşüncelere saygı gösteren, sevginin koşulsuz olduğu empatik anlayışın olduğu demokratik tutum ile yaklaşan ebeveynlerin çocuklarının problem çözme becerileri arasında farklılık görülecektir(Kayaalp ve Gündüz 2018).

Anne ve babanın davranışlarının ne kadar etkili olacağı aile içerisinde oluşturulan duygusal ortama bağlıdır. Oluşturulan duygusal ortamın, ergeni anne ve babasına karşı duyarlı davranış sergilemeye itmektedir. Psikolojik olarak baskı altına alınmış ergenler içselleştirilmiş sorun ve davranışlar gösterme, davranışları kontrol altına alınmış ergenler ise dışsallaştırılmış sorun davranışlar gösterme açısından risk altında buldukları belirtilmektedir(Bayraktar, 2007).

Ebeveynlerin çocuklarıyla iyi bir iletişim kurmaları için öncelikle kendi aralarındaki iletişim sağlıklı olmalıdır. Daha sonra ergenlik dönemi özelliklerini bilmeleri ve çocuklarındaki değişikliklerin normal olduğunu kabul etmeleri gerekmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımlarında tutarlılık sağlanmalıdır. Ebeveynler ergenlere koşulsuz sevgi ve ilgi göstermelidirler. Ergenin davranışlarını konuşmak, onun kişiliğine yönelik etiketlerde bulunmak, ergeni reddetmek, akranları ile kıyaslamak ergeni olumsuz etkileyen ve aileden uzaklaştıran ve iletişimi engelleyen davranışlardır. Gençle iletişim kurarken ahlak dersleri vermeye çalışma, tavsiyede bulunma ya da abartılı duygusal davranışlar sergilemek yerine genci dinlemek ve ne hissettiğini anlamak için çaba göstermek sağlıklı gelişimi için önem arz etmektedir (Alisinanoğlu, 2002).

İletişim sorunları arasına giren bir diğer sorun ise anne-baba ve ergen arasındaki uygulamadan kaynaklanmaktadır. İletişim denilince aklımıza ilk gelen şey “bilgi alışverişidir”. Fakat aile içerisindeki iletişim bilgi aktarımı ile beraber duygu ve düşüncelerin aktarımı şeklinde gerçekleşmektedir. Bu sebeple sağlıklı iletişim kurmanın yolu dinlemektir. İletişim denildiği zaman akla ilk konuşmak gelse de çocukla sağlıklı bir iletişim kurabilmek için onu dinleyip bize vermek istediği mesajı almamız gerekir. Bunun da tek yolu çocuğu dinlemektir(Aybey, 2017).

Anne-baba-ergen arasında yaşanan problemlerin arasında, ev işleri, sosyal yaşam ve arkadaşlar, itaatsizlik, temizlik, kardeş ilişkileri, eve geliş ve evden çıkış saati gibi başlıklar yer almaktadır. 12-18 yaş ergenlik dönemindeki bireyin ebeveynleri ile en çok tersleştiği dönem olarak belirtilmektedir. Çatışmanın belirli bir düzeyde olması normaldir ve kişinin gelişmesine olanak sağlayacaktır. Fakat ciddi seviyede gerçekleşen çatışmalar; duygusal ve fiziksel istismar, sık ve can yakıcı sürtüşmeler, ergenin evden kaçması, hamilelik, okul başarısızlığı hatta genci intihara sürüklemektedir. Yapılan araştırmalar doğrultusunda davranış problemi gösteren çocukların ebeveynleri çocuklara sevgisiz, güvensiz, düzensiz, şiddet içeren, anlayışsız ilgisiz ve çatışması çok bir aile modelini sunmaktadır(Fetihi, 2002).

Ergenlerin anne ve babası ile olan ilişkisi onların cinsel davranışlara yönelmesini ciddi oranda etkilemektedir. Sıcak ve yakın ilişkiler kuran ebeveynlerin çocukları cinsel birlikteliği ileriki yaşlara erteler ve daha az cinsel birliktelik sağlar. Gençler dürtülerini kontrol edebilir ve kendilerini kötü davranışlara itecek kişilerle arkadaşlıklar kurmazlar ve madde kullanımından uzak dururlar. Tüm bu ihtimaller cinsel ilişkiye girmeyi azaltır niteliktedir. Aksi şekilde, çocuklarına sevgi, ilgi göstermeyen, tutarsız davranan, sert ve acımasızca kurallar koyan, sürekli denetim sağlayan ailelerin çocukları cinsel ilişkiye daha yatkın davranışlar sergilemektedirler(Dolgin, 2014).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

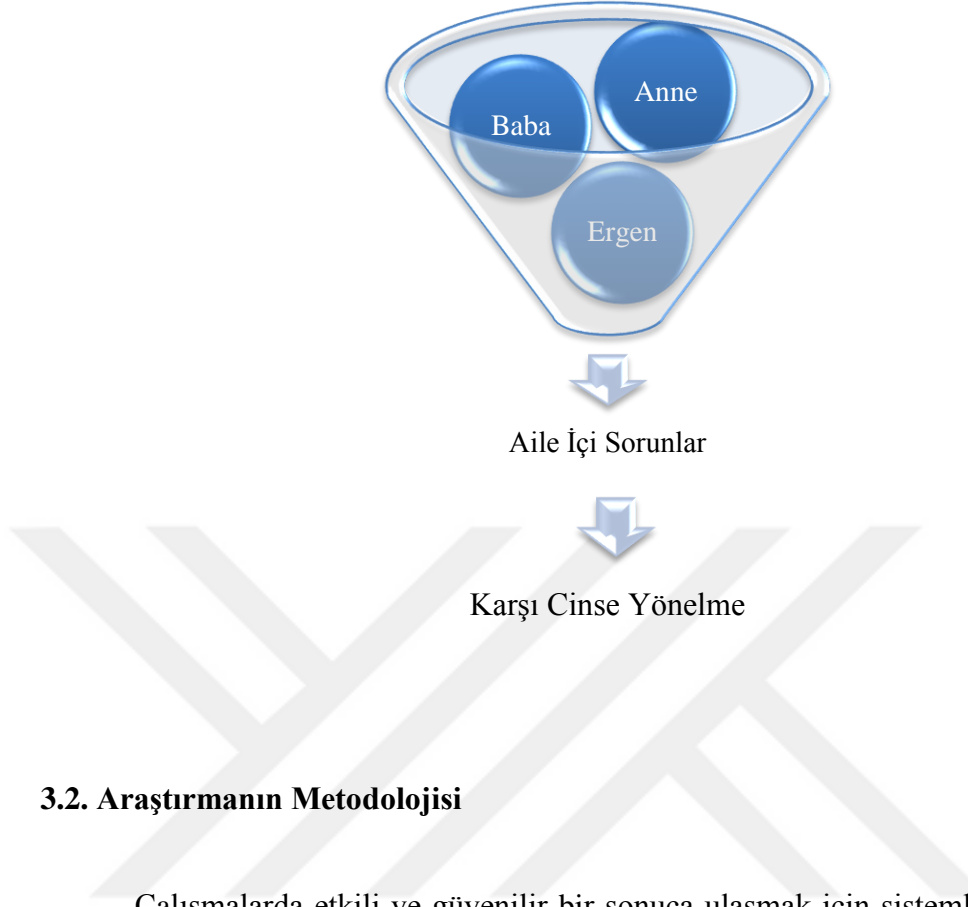
Bu bölümde, bu çalışmada kullanılan araştırmanın kavramsal modeli, araştırmanın metodolojisi, evren ve örneklem seçimi, veri toplama araçları, veri toplamada izlenen yol ve verilerin analizinde uygulanan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Kavramsal Modeli

Ergenlik dönemi, bedensel ve duygusal gelişimlerin yol açtığı psiko-sosyal ve cinsel olgunlaşma dönemi olması sebebiyle psikolojik gelişim süreci içinde önemli noktadadır. Ergenlik döneminde, kimlik oluşum süreciyle beraber bilişsel gelişimin hızlanması, dürtüsel ihtiyaçlarda ve duygu yoğunluğunda artma, çatışmaların tekrar alevlenmesi, meslek seçimi, karşı cinsle kurulan ilişkiler, ebeveynden ayrılma ve bireyselleşme sürecinin deneyimlenmesi gibi nedenlerle ergenlik dönemindeki bireyler bu döneme özel zorluklar ve çatışmalar yaşamaktadır(Akdemir ve Çuhadaroğlu Çetin, 2008). Bu çatışma ve zorlukları etkileyen en önemli sebeplerden birisi aile içi sorunlardır. Bu çalışmada ergenlik dönemindeki bireylerin karşı cinse yönelmesinde aile içi sorunların etkisi araştırılmaktadır. Literatüdeki araştırmalar direkt konu ile ilişkili olmamakla beraber, ergenlerin aile içinde yaşadığı sorunlar ergenleri çeşitli davranış problemi yaşamasına sebep olmaktadır, şeklindedir.

Bu araştırma ilişkisel tarama modeline dayalı, betimsel bir çalışmadır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve ya daha çok değişkenin arasında değişimi ve/veya derecesini belirlemeyi hedef alan tarama modelleri olarak belirtilmektedir(Karasar, 2009). Bu çalışma ile anket yöntemi sayesinde aile içi sorunların ergenlik dönemindeki bireylerin karşı cinse olan yönelimleri incelenmiştir. Bu çalışmanın kavramsal modeli şekil 1 'de verilmiştir.

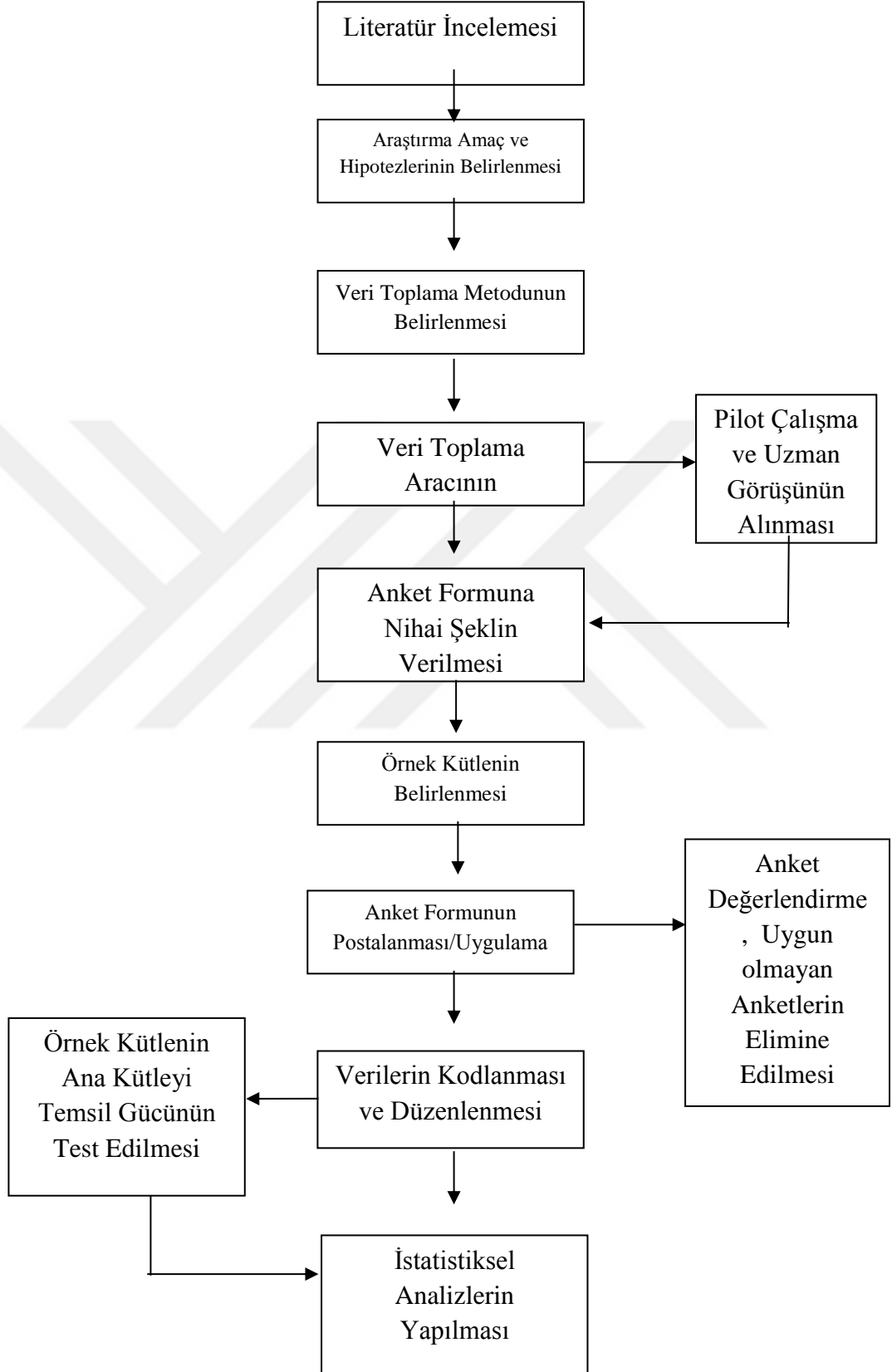
Şekil 1: Araştırmanın Kavramsal Model

3.2. Araştırmanın Metodolojisi

Çalışmalarda etkili ve güvenilir bir sonuca ulaşmak için sistemli hareket etmek önemlidir. Bu çalışmada, araştırılacak konu belirlendikten sonra literatür taraması yapılarak amaçlanan hipotezlerin test etmeye ve yorumlanmasına yönelik sıralı adımların takip edilmesi sağlanmıştır. Bunlar aşağıdaki şekil 2’de gösterilmiştir.

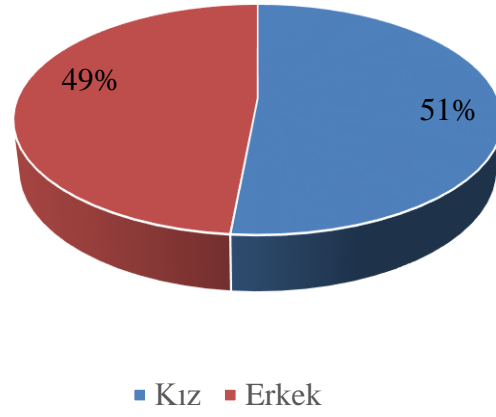
Şekil 2: Araştırmada İzlenen Metodoloji

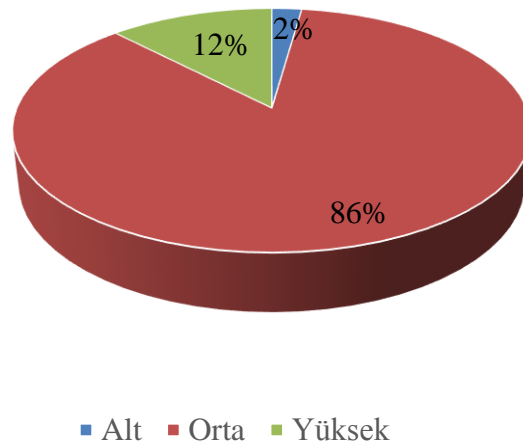
3.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2018–2019 öğretim yılı bahar döneminde, İstanbul ili Ümraniye ve Çekmeköy ilçelerinde bulunan iki özel lisede öğrenim gören lise 1, lise 2, lise 3, lise 4 kademesindeki öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise, rast gele yöntemle belirlenen sınıf ve şubelerin, okul idaresinin izni doğrultusunda 270 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin kız/erkek sayısı, yaşları ve ailenin sosyo-ekonomik durumuna ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

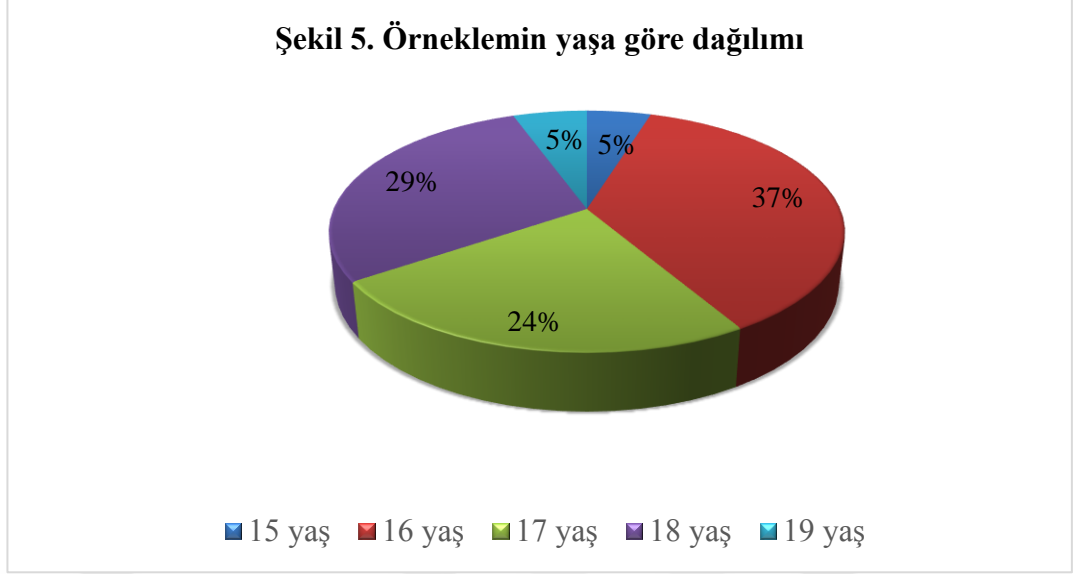
Şekil 3. Örneklem cinsiyete göre dağılımı

Şekil 4. Örneklem sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Şekil 5. Örneklemin yaşa göre dağılımı

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği (Tuğrul, 1996)” kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Örnekleme oluşturan katılımcılara ilişkin çeşitli sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi edinmek amacıyla kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu formda katılımcılardan yaş, cinsiyet, sınıf, anne ve babanın hayatta olup olmadığı, anne baba hayatta ise birliktelik durumları, anne ve babanın eğitim durumları ve meslekleri, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve katılımcının karşı cins ile ilişkisini ve bu ilişkiye aile sorunları açısından yaklaşımının değerlendirilmesini ölçmeye yönelik cevaplar istenmiştir. “Kişisel Bilgi Formu” nun bir örneği Ek 3.’de sunulmuştur.

3.4.2. Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği

Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği, Tuğrul(1996) tarafından bireylerin gençlik döneminde aile ortamından kaynaklanan streslerin sayısını ve bu stres faktörlerinden ne düzeyde etkilendiklerini saptayabilmek amacı ile geliştirilmiştir. Stres ölçeği olan GDASDÖ'nün kaynağı Lazarus'un Stresle Başa Çıkma Modeli'dir.

Çeşitli ölçek ve kaynaklar gözden geçirildikten sonra, gencin aile içinde yaşadığı sorunları en iyi kendisinin tanımlayabileceği kararına varılmıştır. Bu sebeple çeşitli sosyo-kültürel ve eğitim düzeyinde genç ile görüşme sağlanmıştır. Görüşmeler doğrultusunda aile içi yaşanan sorunlar 11 alt başlık altında toplanmıştır. Bunlar; gence karşı ilgisiz-reddedici tutum, gence karşı otoriter-baskıcı tutum, anne baba arasında geçimsizlik, aile içi iletişim sorunları, ailenin kuralları ile ilgili sorunlar, cinsel istismar, ekonomik sorunlar, sağlık sorunları, sosyal faaliyetlerinin kısıtlılığı, aile çevre ilişkisinden kaynaklanan sorunlar ve ev ortamındaki düzensizlik olarak adlandırılmıştır. Bu aşamadan sonra alt başlıklar dahilinde maddelerin belirlenme aşamasına geçilmiştir. Oluşturulan her bir maddenin belirli bir sorunu kapsamasına dikkat edilerek 126 madde hazırlanmıştır. Çeşitli analizler uygulanarak maddeler tekrar gözden geçirilmiştir ve ölçeğin son hali 69 maddeye düşürülmüştür.

Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği kişilerin yaşadığı sorunlarla ilgili iki puan türü hakkında bilgi vermektedir. Öncelikle stres puanı belirlenmektedir. Kişi maddeyi okuyup, o maddenin doğru olup olmadığını düşünerek, sorun alanının geçerli olup olmadığına karar vermektedir. Eğer maddede belirtilmiş olan sorun kişi için geçerli ise "doğru" değilse "yanlış" seçilmektedir. "Doğru" seçeneği stres puanını vermektedir. İkinci olarak "doğru" işaretlenen maddeler kendi içinde tekrar değerlendirilmektedir. Kişiden "doğru" olarak işaretlemiş olduğu maddelere ne kadar etkilendiği sorulmaktadır. Kişiden "hiç etkilemiyor", "biraz etkiliyor", "orta derecede etkiliyor" ve "çok etkiliyor" seçeneklerinden birini seçmesi beklenmektedir. İkinci puanlama ise kişinin bu sorunlardan etkilenme derecesi ile ilgili puanı bize vermektedir. Yüksek puanlar aile içi sorunun fazla olduğuna ve kişinin bundan daha çok etkilendiğine işaret etmektedir. Bu tez kapsamında analizler yalnızca stres puanı üzerinden

yürütülecektir. Alınabilecek puanlar 0-69 arasında değişkenlik gösterecektir. Yapılan faktör analizleri sonucunda 8 faktör altında birleştirilmiştir:

*“Otoriter – baskıcı tutum
İlişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık
Anne – baba ilişkilerinde uyumsuzluk
Sosyal etkinliklerde kısıtlılık
Ev ortamındaki düzensizlik
Ekonomik sorunlar
İlişkilerde sınırsızlık ve istismar
Sağlık ve sosyal sorunlar”*

Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği’ne dair yapılan güvenilirlik analizleri çalışmaları sonuçlarında; birincisinde alt faktörler için Cronbach Alfa değerleri 0.61 ile 0.91 arasında ve ölçeğin toplamı için 0.95; ikincisinde alt faktörler için 0.53 ile 0.84 arasında ve ölçeğin toplamı için 0.93; üçüncüsünde alt faktörler için 0.45 ile 0.84 arasında ve ölçeğin toplamı için 0.93 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği ile ilgili yapılan test tekrar test çalışmasında güvenilirlik katsayılarının 0.74 ile 0.95 arasında değişiklik gösterdiği ve ölçeğin toplam puanı için test tekrar test güvenilirlik katsayısının 0.95 olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar, geçerlilik ve güvenilirlik sonuçlarının kabul edilebilir seviyede olduğunu göstermiştir(Tuğrul, 1996).

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, 2018–2019 öğretim yılının bahar döneminde uygulanmıştır. Uygulamadan önce Özel Marmara Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Ümraniye Kültür Eğitim Kurumları müdürlüklerine gerekli izinlerin alınması için yazılı başvuruda bulunulmuştur. Gerekli izinler alınması ile beraber, daha önceden belirlenen lise kademesinin psikolojik danışmanı ile bir ön görüşme sağlanarak veri toplama araçlarının uygulanacağı sınıflar, tarih ve saat belirlenmiştir. Tüm okullarda yapılan veri toplama araçlarının uygulamaları araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları uygulamadan önce araştırmacının amacı ve veri toplama araçları ile ilgili açıklamalar öğrencilere aktarılmış, uygulama sırasında öğrencilerin sordukları tüm

sorular tek tek cevaplandırılmıştır. Öğrencilerin soruları yanıtlarken gerçekçi olup duygu ve düşüncelerini rahatça aktarabilmeleri için isim yazmamaları belirtilmiştir. Uygulamaya katılmada gönüllülük esas olduğu bilgisi aktarılmıştır. Gençlik Döneminde Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu her bir öğrenci için ard arda zımbalanmış ve karışıklık olmaması adına her iki forma da aynı numara verilmiştir. Öğrencilere ölçme araçları dağıtıldıktan sonra öncelikle Gençlik Döneminde Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeğini Doldurmaları gerektiği söylenmiştir. Bunun sebebi kişisel bilgi formunda yer alan demografik özelliklerin ölçeği doldururken verdiği yanıtları etkilemesinin engellenmesidir. Cevaplandırma yaklaşık 45 dakika sürmüştür. Cevaplandırmak istemeyen, cevap kâğıdında ki tüm maddeleri aynı şekilde işaretleyen veya bazı boş bırakan, anne ve babasından en az biri ile yaşamayan öğrencilerin cevap kâğıtları değerlendirmeye alınmamıştır.

3.6. Verilerin Çözümlemesi

Veri analiz sürecine başlamadan önce, veriler bilgisayar ortamına kaytarıldıktan sonra veri seti hatalı değerler açısından incelenmiştir. Frekans dağılımları aracılığıyla veri seti incelenmiş ve hatalı veriler ölçme araçlarından kontrol edilerek düzeltilmiştir. Ardından analizlere ilişkin varsayımlar test edilmiştir. Bu varsayımlardan biri olan uç değerler, değişkenlere ilişkin z-puanları aracılığıyla test edilmiştir. Tabachnick ve Fidell (2007) göre değişkenlere ilişkin elde edilen z-puanlarının 3.29'dan düşük olması uç değerlerin olmadığı bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu değer üzerinde olan veriler analiz dışı bırakılmıştır (Bkz. Bulgular). Değişkenlere ilişkin uç değerler incelendikten sonra, analizlere ilişkin önemli varsayımlardan biri olan normallik incelenmiştir. Normallik varsayımını incelemek için basıklık ve çarpıklık değerlerinden faydalanılmıştır. Basıklık ve çarpıklık değerleri normalliğe ilişkin önemli göstergelerden biri olarak araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir (Curran, Wes ve Finch, 1996; Tabachnick ve Fidell, 2007). Çarpıklık değerinin 2'den ($\text{çarpıklık} < \pm 2$) basıklık değerinin 7'den ($\text{basıklık} < \pm 7$) düşük olması değişkenlerin normal dağılıma sahip olduğunu belirtmektedir (Curran vd., 1996). Gerekli varsayımlar incelendikten sonra analiz sürecine geçilmiştir. Karşı cinse yönelim değişkenlerinin iki gruptan oluşan kategorik yapısı ve analizlere ilişkin varsayımlara bağlı olarak, aile içi sorunları açısından karşı cinse yönelimi incelemek amacıyla bağımsız örneklemeler için t-testi Bağımsız

(independent sample t-test) kullanılmıştır. Bağımsız rneklemler için t-testi, iki bağımsız grup arasında ortalamalara bakarak istatistiksel karşılaştırma yapmak için kullanılan bir istatistiksel analizdir (Büyüköztürk, 2010). Araştırma kapsamındaki tüm analizler SPSS 25 ve 0.05 anlamlılık düzeyiyle incelenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın hipotezleri doğrultusunda yapılan analizlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırma hipotezlerine geçilmeden önce analizlere ilişkin betimleyici istatistikler ve varsayımlar test edilmiştir.

4.1. Betimleyici İstatistikler

Veri analiz öncesi verilere ilişkin uç değerlerin ve uç değerlerin incelenmesi önemli varsayımlar içerisinde değerlendirilmektedir (Büyüköztürk, 2010; Tabachnick ve Fidell, 2007). Aile sorunları alt ölçeklerine ilişkin uç değerleri incelemek amacıyla her bir değişken öncelikle z -puanına dönüştürülmüş ve her bir aile sorunları ölçeğine ilişkin z -puanın 3.29 düşük olup olmadığı incelenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Analiz sonrasında 3.29 üzeri olan 16 veri setten çıkartılarak analiz sürecine devam edilmiştir. Değişkenlere ilişkin betimleyici istatistikler ve normallik varsayımına ilişkin bulgular Tablo'1'de verilmiştir.

Tablo 1. Aile Sorunlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Aile Sorunları	\bar{x}	sd	Basıklık	Çarpıklık
Otoriter-Baskıcı Tutum	3.346	3.313	0.961	0.281
İlişkilerde Duyarsızlık ve Tutarsızlık	2.700	2.755	0.947	-0.076
Anne-Baba İlişkilerinde Uyumsuzluk	1.000	1.622	1.869	2.932
Sosyal Etkinliklerde Kısıtlılık	1.023	1.201	0.936	-0.135
Ev Ortamındaki Düzensizlik	0.283	0.524	1.686	1.972
Ekonomik Sorunlar	0.623	0.967	1.508	1.439
İlişkilerde Sınırsızlık ve İstismar	0.141	0.349	2.067	2.289
Sağlık ve Sosyal Sorunlar	0.818	0.973	1.122	0.720
Aile Sorunları Toplam	9.792	8.545	0.743	-0.383

Normallik varsayımını incelemek için basıklık ve çarpıklık değerlerinden faydalanılmıştır. Basıklık ve çarpıklık değerleri normalliğe ilişkin önemli göstergelerden

biri olarak araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir (Curran, Wes ve Finch, 1996; Tabachnick ve Fidell, 2007). Çarpıklık değerinin 2’den (arpıklık < ±2) basıklık değerinin 7’den (basıklık < ±7) düşük olması değişkenlerin normal dağılıma sahip olduğunu belirtmektedir (Curran ve ark., 1996). Tablo 1’de görüldüğü gibi bu araştırmada elde edilen bulgular. aile sorunları ölçeklerine ilişkin basıklık değerlerinin en düşük 0.743 ve en yüksek 2.067, arpıklık değerlerinin en düşük -0.383 ve en yüksek 2.932 olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar değişkenlerin normal dağılıma sahip olduklarını desteklemektedir.

4.2. “Otoriter-baskısı tutumu benimseyen ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Bulgular

Gerekli varsayımlar incelendikten sonra, aile sorunları ve karşı cinse yönelime ilişkin analiz sürecine geçilmiştir. Otoriter-baskısı tutumu benimseyen ailede büyüyen bireylerin karşı cinse daha fazla yönelim gösterdikleri hipotezine ilişkin elde edilen bağımsız örneklemler için *t*-test sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. “Otoriter-baskıcı tutumu benimseyen ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları

Karşı Cinse Yönelim	<i>N</i>	\bar{x}	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Hayatınızda kız/erkek arkadaşınız var mı, flört ettiğiniz ya da daha önce oldu mu?						
Hayır	78	2.461	3.270	-2.874	252	0.004*
Evet	176	3.738	3.265			
Ailenizle sorunlar yaşadığınız zaman karşı cinsten birinin sevgisine ihtiyaç duyar mısınız?						
Hayır	143	1.902	2.495	-9.062	252	0.000**
Evet	111	5.207	3.316			
Annem/babam şiddet gösterdiğinde evden kaçıp erkek/kız arkadaşımın(flört) yanına giderim.						
Hayır	240	3.220	3.316	-2.528	252	0.012*
Evet	14	5.500	2.472			
Annem/babamla iletişim kuramadığım zaman erkek/kız arkadaşım(flört) ihtiyaç duyarım.						
Hayır	182	2.423	2.894	-7.865	252	0.000**
Evet	72	5.680	3.170			

Evin içerisinde kendimi huzurlu hissetmediğim için kız/erkek arkadaşlığı(flört) kuruyorum.						
Hayır	226	3.066	3.298	-3.936	252	0.000**
Evet	28	5.607	2.499			
Annem/babamla sosyal aktivite yapıyor olsaydım hayatımda kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duymazdım.						
Hayır	233	3.231	3.347	-1.846	252	0.066
Evet	21	4.619	2.654			
Anne/babamdan göremediğim fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşımın(flört) beklerim.						
Hayır	215	2.934	3.217	-4.851	252	0.000**
Evet	39	5.615	2.925			
Anne/babamdan yeteri kadar sevgi görüyor olsaydım kız/erkek arkadaşlığına(flört) yönelmezdim.						
Hayır	236	3.144	3.283	-3.608	252	0.000**
Evet	18	6.000	2.520			
Karşı cins ile kurduğum arkadaşlığında(flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih ederim.						
Hayır	84	4.321	3.271	3.363	252	0.001*
Evet	170	2.864	3.236			

* $p < 0.05$. ** $p < 0.001$

Tablo 2’de görüldüğü gibi analiz sonuçları otoriter baskıcı aile tutumunun öğrencilerin karşı cinse yönelmelerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Hayatında kız/erkek arkadaşı olan, flört elediğini belirten ya da olduğunu ifade eden ($t = -2.874, p = 0.004$); ailesiyle sorun yaşadığında karşı cinsin sevisine gereksinim duyduğunu ($t = -9.062, p = 0.000$); anne/baba tarafından şiddete maruz kaldığında evden kaçıp erkek/kız arkadaşımın(flört) yanına gittiğini ($t = -2.528, p = 0.012$); anne/baba ile yaşanan iletişim problemleri nedeniyle erkek/kız arkadaşına(flört) gereksinim duyduğunu ($t = -7.865, p = 0.000$); evde kendisini huzurlu hissetmediği için kız/erkek arkadaşlığı(flört) yöneldiğini ($t = -3.936, p = 0.000$); anne/babadan göremediği fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşında aradığını ($t = -4.851, p = 0.000$) ve anne/babadan yeteri kadar sevgi görmediği için kız/erkek arkadaşına yöneldiğini ($t = -4.851, p = 0.000$) belirten öğrencilerin belirtmeyenlere göre otoriter baskıcı aile tutum puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte otoriter baskıcı aile tutum puanı yüksek olan bireylerin karşı cins ile kurduğu arkadaşlıkta (flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih etmediği ($t = 3.3631, p = 0.001$)

bulunmuştur. Bu sonuçlar otoriter-baskısı tutumu benimseyen ailelerin çocuklarının karşı cinse daha fazla yönelim gösterdiklerini ortaya koymuştur.

4.3. “Sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Bulgular

Aile sorunlarından sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan ailelerin çocuklarının karşı cinse daha fazla yönelim gösterdikleri hipotezine ilişkin elde edilen bağımsız örneklem için *t*-test sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. “Sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları

Karşı Cinse Yönelim	<i>N</i>	\bar{x}	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Hayatınızda kız/erkek arkadaşınız var mı, flört ettiğiniz ya da daha önce oldu mu?						
Hayır	77	0.792	1.116	-2.040	251	0.042*
Evet	176	1.125	1.226			
Ailenizle sorunlar yaşadığınız zaman karşı cinsten birinin sevgisine ihtiyaç duyar mısınız?						
Hayır	142	0.626	1.000	-6.397	251	0.000**
Evet	111	1.531	1.249			
Annem/babam şiddet gösterdiğinde evden kaçıp erkek/kız arkadaşımın(flört) yanına giderim.						
Hayır	239	0.995	1.200	-1.530	251	0.127
Evet	14	1.500	1.160			
Annem/babamla iletişim kuramadığım zaman erkek/kız arkadaşım(flört) ihtiyaç duyarım.						
Hayır	181.000	0.829	1.173	-4.227	251	0.000**
Evet	72.000	1.514	1.138			
Evin içerisinde kendimi huzurlu hissetmediğim için kız/erkek arkadaşlığı(flört) kuruyorum.						
Hayır	225	0.964	1.183	-2.242	251	0.026*
Evet	28	1.500	1.261			
Annem/babamla sosyal aktivite yapıyor olsaydım hayatımda kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duymazdım.						
Hayır	232	0.961	1.189	-2.787	251	0.006*
Evet	21	1.714	1.146			
Anne/babamdan göremediğim fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşım(flört) beklerim.						

Hayır	214	0.864	1.148	-5.185	251	0.000**
Evet	39	1.897	1.119			
Anne/babamdan yeteri kadar sevgi görüyor olsaydım kız/erkek arkadaşlığına(flört) yönelmezdim.						
Hayır	235	0.919	1.168	-5.259	251	0.000**
Evet	18	2.388	0.697			
Karşı cins ile kurduğum arkadaşlığında(flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih ederim.						
Hayır	84	1.309	1.260	2.700	251	0.007*
Evet	169	0.881	1.148			

* $p < 0.05$. ** $p < 0.001$

Analiz sonuçları incelendiğinde, sosyal etkinliklerde kısıtlılığın karşı cins yönelimde anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğu ve sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan ailelerde büyüyen bireylerin karşı cinsle daha fazla yönelim gösterdikleri görülmüştür (Bkz. Tablo 3). Hayatında kız/erkek arkadaşı olan, flört ettiği belirten ya da olduğunu ifade eden ($t = -2.040$, $p = 0.042$); ailesiyle sorun yaşadığında karşı cinsin sevisine gereksinim duyduğunu ($t = -6.397$, $p = 0.000$); anne/baba ile yaşanan iletişim problemleri nedeniyle erkek/kız arkadaşına(flört) gereksinim duyduğunu ($t = -4.227$, $p = 0.000$); evde kendisini huzurlu hissetmediği için kız/erkek arkadaşlığı(flört) yöneldiğini ($t = -2.242$, $p = 0.026$); sosyal aktivite yapmadığı için kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duyduğunu ($t = -2.787$, $p = 0.006$); anne/babadan göremediği fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşında aradığını ($t = -5.1851$, $p = 0.000$) ve anne/babadan yeteri kadar sevgi görmediği için kız/erkek arkadaşına yöneldiğini ($t = -5.259$, $p = 0.000$) belirten öğrencilerin sosyal etkinliklerde kısıtlılık puanlarının belirtmeyenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer yandan sosyal etkinliklerde kısıtlılık puanı yüksek olan bireylerin karşı cinsle kurduğu arkadaşlıkta (flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih etmediği ($t = 2.700$, $p = 0.001$) bulunmuştur. Bu sonuçlar sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan ailelerin çocuklarının karşı cinsle daha fazla yönelim gösterdiklerini ortaya koymuştur.

4.4. “Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Bulgular

Aile sorunlarından ekonomik sorun yaşayan ailelerin çocuklarının karşı cinse daha fazla yönelim gösterdikleri hipotezine ilişkin elde edilen analiz sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. “Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları

Karşı Cinse Yönelim	<i>N</i>	\bar{x}	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Hayatınızda kız/erkek arkadaşınız var mı, flört ettiğiniz ya da daha önce oldu mu?						
Hayır	77	0.402	0.711	-2.421	250	0.016*
Evet	175	0.720	1.048			
Ailenizle sorunlar yaşadığınız zaman karşı cinsten birinin sevgisine ihtiyaç duyar mısınız?						
Hayır	143	.391	.769	-4.511	250	.000**
Evet	109	.926	1.111			
Annem/babam şiddet gösterdiğinde evden kaçıp erkek/kız arkadaşımın(flört) yanına giderim.						
Hayır	238	0.609	0.969	-0.931	250	0.353
Evet	14	0.857	0.949			
Annem/babamla iletişim kuramadığım zaman erkek/kız arkadaşıma(flört) ihtiyaç duyarım.						
Hayır	181	0.502	0.898	-3.206	250	0.002*
Evet	71	0.929	1.073			
Evin içerisinde kendimi huzurlu hissetmediğim için kız/erkek arkadaşlığı(flört) kuruyorum.						
Hayır	225	0.573	0.952	-2.374	250	0.018*
Evet	27	1.037	1.018			
Annem/babamla sosyal aktivite yapıyor olsaydım hayatımda kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duymazdım.						
Hayır	231	0.593	0.945	-1.634	250	0.104
Evet	21	0.952	1.160			
Anne/babamdan göremediğim fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşımın(flört) beklerim.						

Hayır	213	0.563	0.912	-2.305	250	0.022*
Evet	39	0.948	1.190			
Anne/babamdan yeteri kadar sevgi görüyor olsaydım kız/erkek arkadaşlığına(flört) yönelmezdim.						
Hayır	234	0.555	0.873	-4.113	250	0.000**
Evet	18	1.500	1.581			
Karşı cins ile kurduğum arkadaşlığında(flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih ederim.						
Hayır	84	0.785	1.042	1.896	250	0.059
Evet	168	0.541	0.921			

* $p < 0.05$. ** $p < 0.001$

Tablo 4’te ekonomik sorunlar ve karşı cinse yönelime ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, ekonomik sorunların bireylerin karşı cinse yönelmelerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğu görülmektedir. Hayatında kız/erkek arkadaşı olan, flört elediğini belirten ya da olduğunu ifade eden ($t = -2.421$, $p = 0.016$); ailesiyle sorun yaşadığında karşı cinsin sevisine gereksinim duyduğunu ($t = 4.511$, $p = 0.000$); anne/baba ile yaşanan iletişim problemleri nedeniyle erkek/kız arkadaşına(flört) gereksinim duyduğunu ($t = -3.206$, $p = .002$); evde kendisini huzurlu hissetmediği için kız/erkek arkadaşlığı(flört) yöneldiğini ($t = -2.374$, $p = 0.018$); anne/babadan göremediği fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşında aradığını ($t = -2.305$, $p = 0.022$) ve anne/babadan yeteri kadar sevgi görmediği için kız/erkek arkadaşına yönelmediğini ($t = -4.113$, $p = 0.000$) belirten öğrencilerin ekonomik sorun puanlarının belirtmeyen akranlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgular, ekonomik sorunlar yaşayan ailelerin çocuklarının karşı cinse daha fazla yönelim gösterdiklerini desteklemektedir.

4.5. “İlişkilerinde duyarsızlık ve tutarsızlık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir” Hipotezine İlişkin Bulgular

Aile sorunlarına ilişkin diğer bir boyut olan ilişkilerinde duyarsızlık ve tutarsızlık yaşayan ailelerin çocuklarının karşı cinse daha fazla yönelim gösterdikleri hipotezine ilişkin elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. “İlişkilerinde duyarsızlık ve tutarsızlık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları

Karşı Cinse Yönelim	<i>N</i>	\bar{x}	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Hayatınızda kız/erkek arkadaşınız var mı, flört ettiğiniz ya da daha önce oldu mu?						
Hayır	78	1.692	2.314	-3.996	252	0.000**
Evet	176	3.147	2.822			
Ailenizle sorunlar yaşadığınız zaman karşı cinsten birinin sevgisine ihtiyaç duyar mısınız?						
Hayır	143	1.384	1.771	-10.270	252	0.000**
Evet	111	4.396	2.873			
Annem/babam şiddet gösterdiğinde evden kaçıp erkek/kız arkadaşımın(flört) yanına giderim.						
Hayır	240	2.587	2.732	-2.748	252	0.006*
Evet	14	4.642	2.499			
Annem/babamla iletişim kuramadığım zaman erkek/kız arkadaşım(flört) ihtiyaç duyarım.						
Hayır	182	1.939	2.301	-7.779	252	0.000**
Evet	72	4.625	2.884			
Evin içerisinde kendimi huzurlu hissetmediğim için kız/erkek arkadaşlığı(flört) kuruyorum.						
Hayır	226	2.385	2.642	-5.479	252	0.000**
Evet	28	5.2500	2.319			
Annem/babamla sosyal aktivite yapıyor olsaydım hayatımda kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duymazdım.						
Hayır	233	2.596	2.754	-2.020	252	0.044*
Evet	21	3.857	2.555			
Anne/babamdan göremediğim fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşım(flört) beklerim.						
Hayır	215	2.223	2.516	-7.087	252	0.000**
Evet	39	5.333	2.547			
Anne/babamdan yeteri kadar sevgi görüyor olsaydım kız/erkek arkadaşlığına(flört) yönelmezdim.						
Hayır	236	2.487	2.671	-4.650	252	0.000**
Evet	18	5.500	2.332			
Karşı cins ile kurduğum arkadaşlığında(flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih ederim.						

Hayır	84	3.738	2.925	4.365	252	.000**
Evet	170	2.188	2.523			

* $p < 0.05$. ** $p < 0.001$

Tablo 5’de görüldüğü gibi analiz sonuçları, ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlığın bireylerin karşı cinse yönelmelerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Hayatında kız/erkek arkadaşı olan, flört elediğini belirten ya da olduğunu ifade eden ($t = -3.996$, $p = 0.000$); ailesiyle sorun yaşadığında karşı cinsin sevisine gereksinim duyduğunu ($t = -10.270$, $p = 0.000$); anne/baba tarafından şiddete maruz kaldığında evden kaçıp erkek/kız arkadaşının(flört) yanına gittiğini ($t = -2.748$, $p = 0.006$); anne/baba ile yaşanan iletişim problemleri nedeniyle erkek/kız arkadaşına(flört) gereksinim duyduğunu ($t = -7.779$, $p = 0.000$); evde kendisini huzurlu hissetmediği için kız/erkek arkadaşlığı(flört) yöneldiğini ($t = -5.479$, $p = 0.000$); sosyal aktivite yapmadığı için kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duyduğunu ($t = -2.020$, $p = 0.044$); anne/babadan göremediği fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşında aradığını ($t = -7.087$, $p = 0.000$) ve anne/babadan yeteri kadar sevgi görmediği için kız/erkek arkadaşına yöneldiğini ($t = -4.650$, $p = 0.000$) belirten öğrencilerin ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık puanlarının belirtmeyenlere anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık puanı yüksek olan öğrencilerin karşı cinse ile kurduğu arkadaşlıkta (flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih etmediği ($t = 4.365$, $p = 0.000$) bulunmuştur. Bu sonuçlar ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık yaşayan ailelerin çocuklarının karşı cinse daha fazla yönelim gösterdiklerini göstermektedir.

4.6. “Aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşanan ergenlik döneminde bireyler karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Bulgular

Aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşayan çocuklarının karşı cinse daha fazla yönelim gösterdikleri hipotezine ilişkin bağımsız örneklem için t -testi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. “Aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşanan ergenlik döneminde bireyler karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları

Karşı Cins Yönelim	<i>N</i>	\bar{x}	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Hayatınızda kız/erkek arkadaşınız var mı, flört ettiğiniz ya da daha önce oldu mu?						
Hayır	78	0.102	0.305	-1.190	252	0.235
Evet	176	0.159	0.366			
Ailenizle sorunlar yaşadığınız zaman karşı cinsten birinin sevgisine ihtiyaç duyar mısınız?						
Hayır	143	0.083	0.278	-3.041	252	0.003*
Evet	111	0.216	0.413			
Annem/babam şiddet gösterdiğinde evden kaçıp erkek/kız arkadaşımın(flört) yanına giderim.						
Hayır	240	0.133	0.340	-1.591	252	0.113
Evet	14	0.285	0.468			
Annem/babamla iletişim kuramadığım zaman erkek/kız arkadaşıma(flört) ihtiyaç duyarım.						
Hayır	182	0.104	0.306	-2.742	252	0.007*
Evet	72	0.236	0.427			
Evin içerisinde kendimi huzurlu hissetmediğim için kız/erkek arkadaşlığı(flört) kuruyorum.						
Hayır	226	0.119	0.325	-2.927	252	0.004*
Evet	28	0.321	0.475			
Annem/babamla sosyal aktivite yapıyor olsaydım hayatımda kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duymazdım.						
Hayır	233	0.128	0.335	-1.983	252	0.048*
Evet	21	0.285	0.462			
Anne/babamdan göremediğim fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşımından(flört) beklerim.						
Hayır	215	0.134	0.342	-0.733	252	0.464
Evet	39	0.179	0.388			
Anne/babamdan yeteri kadar sevgi görüyor olsaydım kız/erkek arkadaşlığına(flört) yönelmezdim.						
Hayır	236	0.131	0.338	-1.720	252	0.087
Evet	18	0.277	0.460			
Karşı cins ile kurduğum arkadaşlığım(flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih ederim.						
Hayır	84	0.190	0.395	1.567	252	0.118

Evet	170	0.117	0.323

* $p < 0.05$. ** $p < 0.001$

Analiz sonuçları incelendiğinde, aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşayan bireylerin karşı cinse yönelmelerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ailesiyle sorun yaşadığında karşı cinsin sevisine gereksinim duyduğunu ($t = -3.041, p = 0.003$); anne/baba ile yaşanan iletişim problemleri nedeniyle erkek/kız arkadaşına(flört) gereksinim duyduğunu ($t = -2.742, p = 0.007$); evde kendisini huzurlu hissetmediği için kız/erkek arkadaşlığı(flört) yöneldiğini ($t = -2.927, p = 0.004$) ve sosyal aktivite yapmadığı için kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duyduğunu ($t = 1.983, p = 0.048$) belirten ergenlerin aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar puanlarının belirtmeyenlere anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşayan çocuklarının karşı cinse daha fazla yönelim gösterdiklerini destekler niteliktedir.

4.7. “Anne-Baba ilişkileri uyumsuz olan ergenlik döneminde bireyler karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Bulgular

Aile sorunlarından anne-baba ilişkileri uyumsuz yaşayan ergenlerin karşı cinse daha fazla yönelim gösterdikleri hipotezine ilişkin elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. “Anne-Baba ilişkileri uyumsuz olan ergenlik döneminde bireyler karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir.” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları

Karşı Cinse Yönelim	<i>N</i>	\bar{x}	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Hayatınızda kız/erkek arkadaşınız var mı, flört ettiğiniz ya da daha önce oldu mu?						
Hayır	78	0.359	0.805	-4.337	252	0.000**
Evet	176	1.284	1.804			
Ailenizle sorunlar yaşadığınız zaman karşı cinsten birinin sevgisine ihtiyaç duyar mısınız?						
Hayır	143	0.461	1.105	-6.470	252	0.000**
Evet	111	1.693	1.901			

Annem/babam şiddet gösterdiğinde evden kaçıp erkek/kız arkadaşımın(flört) yanına giderim.

Hayır	240	0.920	1.535	-3.281	252	0.001*
Evet	14	2.357	2.405			
Annem/babamla iletişim kuramadığım zaman erkek/kız arkadaşım(flört) ihtiyaç duyarım.						
Hayır	182	0.609	1.233	-6.582	252	0.000**
Evet	72	1.986	2.031			
Evin içerisinde kendimi huzurlu hissetmediğim için kız/erkek arkadaşlığı(flört) kuruyorum.						
Hayır	226	0.818	1.481	-5.330	252	0.000**
Evet	28	2.464	1.971			
Annem/babamla sosyal aktivite yapıyor olsaydım hayatımda kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duymazdım.						
Hayır	233	0.948	1.591	-1.691	252	0.092
Evet	21	1.571	1.886			
Anne/babamdan göremediğim fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşım(flört) beklerim.						
Hayır	215	0.934	1.551	-1.506	252	0.133
Evet	39	1.359	1.953			
Anne/babamdan yeteri kadar sevgi görüyor olsaydım kız/erkek arkadaşlığına(flört) yönelmezdim.						
Hayır	236	0.898	1.509	-3.707	252	0.000**
Evet	18	2.333	2.376			
Karşı cins ile kurduğum arkadaşlığında(flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih ederim.						
Hayır	84	1.428	1.896	3.006	252	0.003*
Evet	170	0.788	1.427			

* $p < 0.05$. ** $p < 0.001$

Tablo 7’de görüldüğü gibi analiz sonuçları incelendiğinde, anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluğun, ergenlerin karşı cinse yönelmelerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğu görülmektedir. Hayatında kız/erkek arkadaşı olan, flört elediğini belirten ya da olduğunu ifade eden ($t = -4.337$, $p = 0.000$); ailesiyle sorun yaşadığında karşı cinsin sevisine gereksinim duyduğunu ($t = -6.470$ $p = 0.000$); anne/baba tarafından şiddete maruz kaldığında evden kaçıp erkek/kız arkadaşım(flört) yanına gittiğini ($t = -3.281$, $p = 0.001$); anne/baba ile yaşanan iletişim problemleri nedeniyle erkek/kız

arkadaşına(flört) gereksinim duyduğunu ($t = -6.582, p= 0.000$); evde kendisini huzurlu hissetmediği için kız/erkek arkadaşlığı(flört) yöneldiğini ($t= -5.330, p= 0.000$) ve anne/babadan yeteri kadar sevgi görmediği için kız/erkek arkadaşına yöneldiğini ($t= -3.707, p= 0.000$) belirten öğrencilerin anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk puanlarının belirtmeyenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk puanı yüksek olan öğrencilerin karşı cins ile kurduğu arkadaşlıkta (flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih etmediği ($t= 3.006, p= 0.003$) bulunmuştur. Bu sonuçlar anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk yaşayan ergenlerin karşı cinsle daha fazla yönelim gösterdiklerini desteklemektedir.

4.8. “Aile içi sorunları fazla olan ergenlik dönemindeki bireyler aile içi sorunları az olan ergenlik dönemindeki bireylere göre karşı cinsle daha fazla yönelim göstermektedir” Hipotezine İlişkin Bulgular

Aile içi sorunları fazla olan ergenlerin karşı cinsle daha fazla yönelim gösterdikleri hipotezine ilişkin elde edilen analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. “Aile içi sorunları fazla olan ergenlik dönemindeki bireyler aile içi sorunları az olan ergenlik dönemindeki bireylere göre karşı cinsle daha fazla yönelim göstermektedir” Hipotezine İlişkin Analiz Sonuçları

Karşı Cinsle Yönelim	<i>N</i>	\bar{x}	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Hayatınızda kız/erkek arkadaşınız var mı, flört ettiğiniz ya da daha önce oldu mu?						
Hayır	76	6.184	6.330	-4.582	249	0.000**
Evet	175	11.360	8.915			
Ailenizle sorunlar yaşadığınız zaman karşı cinsten birinin sevgisine ihtiyaç duyar mısınız?						
Hayır	142	5.556	6.153	-10.862	249	0.000**
Evet	109	15.311	8.077			
Annem/babam şiddet gösterdiğinde evden kaçıp erkek/kız arkadaşımın(flört) yanına giderim.						
Hayır	237	9.333	8.451	-3.587	249	0.000**
Evet	14	17.571	6.198			

Annem/babamla iletişim kuramadığım zaman erkek/kız arkadaşına(flört) ihtiyaç duyarım.							
Hayır	180	7.111	7.267	-9.127	249	0.000**	
Evet	71	16.591	7.769				
Evin içerisinde kendimi huzurlu hissetmediğim için kız/erkek arkadaşlığı(flört) kuruyorum.							
Hayır	224	8.839	8.239	-5.368	249	0.000**	
Evet	27	17.703	6.854				
Annem/babamla sosyal aktivite yapıyor olsaydım hayatımda kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duymazdım.							
Hayır	230	9.339	8.529	-2.822	249	0.005*	
Evet	21	14.761	7.168				
Anne/babamdan göremediğim fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşından(flört) beklerim.							
Hayır	212	8.415	7.999	-6.416	249	0.000**	
Evet	39	17.282	7.542				
Anne/babamdan yeteri kadar sevgi görüyor olsaydım kız/erkek arkadaşlığına(flört) yönelmezdim.							
Hayır	233	8.978	8.162	-5.772	249	0.000**	
Evet	18	20.333	6.145				
Karşı cins ile kurduğum arkadaşlığım(flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih ederim.							
Hayır	84	13.285	8.975	4.790	249	0.000**	
Evet	167	8.035	7.772				

* $p < 0.05$. ** $p < 0.001$

Tablo 8’de verilen aile sorunları ve karşı cinse yönelime ilişkin analiz sonuçları, aile içi sorunların bireylerin karşı cinse yönelmelerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Hayatında kız/erkek arkadaşı olan, flört ettiği belirten ya da olduğunu ifade eden ($t = -4.582$, $p = 0.000$); ailesiyle sorun yaşadığında karşı cinsin sevisine gereksinim duyduğunu ($t = -10.862$, $p = 0.000$); anne/baba tarafından şiddete maruz kaldığında evden kaçıp erkek/kız arkadaşımın(flört) yanına gittiğini ($t = -3.587$, $p = 0.000$); anne/baba ile yaşanan iletişim problemleri nedeniyle erkek/kız arkadaşına(flört) gereksinim duyduğunu ($t = -9.127$, $p = 0.000$); evde kendisini huzurlu hissetmediği için kız/erkek arkadaşlığı(flört) yöneldiğini ($t = -5.368$,

$p= 0.000$); sosyal aktivite yapmadığı için kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duyduğunu ($t= -2.822, p= 0.005$); anne/babadan göremediği fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşında aradığını ($t= -6.416, p= 0.000$) ve anne/babadan yeteri kadar sevgi görmediği için kız/erkek arkadaşına yöneldiğini ($t= -5.772, p= 0.000$) belirten ergenlerin aile içi sorunlar puanlarının belirtmeyenlere anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bulgular, aile içi sorunlar puanı yüksek olan bireylerin karşı cins ile kurduğu arkadaşlıkta (flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih etmediğini ($t= 4.790, p= 0.000$) göstermiştir. Bu sonuçlar aile içi sorunları fazla olan ergenlerin aile içi sorunları az olan akranlarına göre karşı cinsle daha fazla yönelim gösterdiklerini desteklemektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışmada, ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören ergenlerin, karşı cinse yönelmesinde aile içi sorunlarının etkisinin olup olmadığı incelenerek; aile içi sorunların alt boyutlarının hangisinin karşı cinse yönelmeyi arttırdığı belirlenmiştir. Bu bölümde ilk olarak ergenlerde görülen problem davranışlar ile gençlik dönemi aile sorunları arasındaki ilişkiye yönelik bulgular alan yazı ışığında tartışılacaktır. Ardından aile içi sorunların alt boyutlarının ergenin gelişimine olan etkisi tartışılacaktır. Farklı kaynaklardan elde edilen verilerle nesnel değerlendirmelerden elde edilen verilerin ilişkisinin bilinmesi ergenlik dönemindeki karşı cinse yönelmenin aile içi sorunlarının kaynaklarının ortaya çıkması ergene sağlıklı yaklaşım açısından oldukça faydalı olacaktır. Ardından araştırmanın gelişim ve analiz sürecinde karşılaşılan güçlüklerden ve sınırlılıklardan bahsedilecektir.

5.1. Tartışma

Araştırma bulguları, temel hipotez ve alt hipotezlerin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Aile içi sorunları fazla olan ergenlik dönemindeki bireyler, aile içi sorunları az olan ergenlik dönemindeki bireylere karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir. Aynı zamanda alt boyutlar kapsamında; otoriter baskıcı tutumu benimseyen, sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan, ekonomik sorunları olan, ilişkilerinde duyarsız ve tutarsız olan, çocuğa karşı sınırsızlık ve istismar gösteren, anne baba ilişkileri uyumsuz olan aileye sahip ergenlik dönemdeki bireylerin karşı cinse yönelim gösterdiği çalışma bulgularında istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. Literatür gözden geçirildiğinde yapılan çalışmaların çoğunluğunda ergen-ebeveyn iletişiminin ergen gelişimi ve ergenlerin sağlıksız davranış göstermesinde öneminin büyük olduğu görülmektedir.

Çalışma bulgularını destekler nitelikte olan, Arslan(2012), Isparta ilinde ortaöğretimde öğrenim gören ergenler üzerinde yaptığı araştırmada ergenlerde görülen problem davranışları aile sorunları ve aile yapısı açısından incelemiştir. Araştırma sonuçları, ergenlik döneminde görülen problem davranışların alt boyutlar kapsamında sosyal etkinliklerde kısıtlılık, ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık, otoriter-baskıcı tutum, ekonomik sorunlar, anne baba ilişkilerinde uyumsuzluk, ev ortamında düzensizlik, sağlık ve sosyal sorunlar ve ilişkilerde sınırsızlık ve istismar yaşayan ergenlik dönemindeki bireylerin problem davranışlara daha yönelimli olduğu yönünde pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu bulunmuştur.

Riskli davranışların bir başka sebebi olarak internetin problemleri kullanımı gösterilmektedir. Ergenlik dönemindeki bireylerin gelişimsel ihtiyaçları, kişilik gelişimi ve hızlı psikolojik olgunlaşmanın ortasında bulunmaları sebebiyle internetin zararlı etkileri ile daha çok karşılaşmaktadırlar. İnternet kullanım düzeyi yüksek olan ergenlik dönemindeki bireylerin, düşük olan ergenlik dönemindeki bireylere göre daha kötü aile ve arkadaşlık ilişkilerine sahip olduklarını gösteren bulgularla beraber interneti aşırı kullanan ergenlik dönemindeki bireylerde sosyal ve ruhsal iyilik hallerinde gerileme olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır(Ceyhan, 2008). Aile içi sorunları fazla olan ergenlik dönemindeki bireylerin karşı cinse yönelmesi internet aracılığı ile de gerçekleşmektedir. Aile ilişkilerinin niteliği düştükçe ergenler kendilerini kabul edecek sevgi ve ilgi ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeni sosyal ortamlar oluşturmaktadırlar.

Ergenlik dönemindeki fiziksel değişimler sebebi ile karşı cinse olan çekim başlamaktadır. Erkek ergenlerin erkeksi ve kaba, kızların kadınsı ve cezbedici davranışları sosyal baskı sebebi ile artmaktadır. Ergen flört ile yeni sosyal roller ile karşılaşır ve karşı cinsini tanımaya başlar. Bugünün flörtü eğlenceli bir süreç haline almaktadır. Medyadaki ve filmlerdeki erotik mesajların bolluğu, sosyal medya beklentileri, nedeni ile gencin flörtün sosyal-duygusal boyutları ile erken tanışmasına ve fiziksel yakınlığı tanımasına sebep olmaktadır. Ebeveynleri ile iletişim eksikliği olduğunu düşünen ergenlerin daha erken cinsel deneyim yaşadığı belirtilmektedir(Fetihi, 2002). Araştırma bulguları, temel hipotez doğrultusunda aile içi sorunları fazla olan ergenlik dönemindeki bireylerin karşı cinse yöneliminin anne/babadan göremediği fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşında aradığını ($t = -6.416, p = 0.000$) ve anne/babadan yeteri kadar sevgi

görmediği için kız/erkek arkadaşına yöneldiğini ($t = -5.772$, $p = 0.000$) belirten ergenlerin aile içi sorunlar puanlarının belirtmeyenlere anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bulgular, aile içi sorunlar puanı yüksek olan bireylerin karşı cins ile kurduğu arkadaşlıkta (flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih etmediğini ($t = 4.790$, $p = 0.000$) göstermiştir. Ceyhan(2008) ve Fetihi(2002) ergenin aile içi sorunlardan dolayı internet ortamında yeni bireylerle tanışıp, ailesinden karşılayamadığı fiziksel sevgiyi dış çevreden aradığını ve karşı cins yöneliminin fazla olduğunu desteklemektedir.

Araştırma bulguları, alan yazında problem davranışlar ile ailesel özellikleri ilişkisini araştıran çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir. Başka bir ifade ile otoriter-baskıcı tutumu benimseyen ailelerin çocukları diğerlerine oranla daha çok problem davranış sergilemektedir.(Akfert ve ark., 2009; Balkaya ve Ceyhan, 2007; Ulusoy ve ark., 2005; Küçükşen ve ark., 2017). Araştırmada bahsi geçen anlamlı düzeyde ilişkisi bulunan problem davranışlar; anti-sosyal davranışlar, alkol sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terkidir. Ulusoy ve diğerlerinin 2005 yılında yaptığı araştırmada, anne-babanın çocuk yetiştirme biçimi ile gencin sigara bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmiş ve otoriter-baskıcı tutumu benimseyen ailelerin çocuklarında sigara bağımlılığının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Akfert ve diğerinin 2009'da yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinde sigara deneyen öğrencilerin denemeyen öğrencilere göre aile ortamlarında Gençlik Döneminde Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği'ne göre 'otoriter baskıcı tutum', 'ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık' ile 'anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluğun' daha yüksek olduğunu saptanmıştır. Alkol deneyen öğrenciler denemeyen öğrencilerle karşılaştırıldığında GDASDÖ'ne göre daha fazla 'otoriter baskıcı tutum', 'anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk', 'ilişkilerde sınırsızlık ve istismar olduğu saptanmıştır. Bir diğer çalışma, Küçükşen ve diğerleri 2017'de yaptıkları çalışmada, ergenlerin sigara kullanımına yönelmesinde ebeveyn tutumlarının rolünü araştırmış ve yapılan araştırmanın verilerine göre sorunlarını anne babası ile rahat konuşabilme, anne veya babadan duygusal yardım ve destek alabilme ile sigara içme arasında anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Ailesinden duygusal yardım ve destek alabilen, sorunlarını ailesi ile rahatça konuşabilen ergenler sigara karşı daha az eğilim göstermektedirler.

Bu dönemde ergenlerin yaşadığı fiziksel, psikolojik, sosyal, cinsel ve bilişsel değişimler, aile ile bağımlılık bağımsızlık çatışması, kimlik arayışı gibi nedenler ergenleri riskli davranışlara itmektir. Bu çalışma bulguları, yukarıda belirtilen araştırmalara paralel olarak otoriter baskıcı tutumu benimseyen ailelerin çocuklarının; ailesiyle sorun yaşadığında karşı cinsin sevgisine gereksinim duyduğunu ($t = -9.062, p = 0.000$); anne/baba ile yaşanan iletişim problemleri nedeniyle erkek/kız arkadaşına(flört) gereksinim duyduğunu ($t = -7.865, p = 0.000$); evde kendisini huzurlu hissetmediği için kız/erkek arkadaşlığı(flört) yöneldiğini ($t = -3.936, p = 0.000$); anne/babadan göremediği fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşında aradığını ($t = -4.851, p = 0.000$); anne/babadan yeteri kadar sevgi görmediği için kız/erkek arkadaşına yöneldiğini ($t = -4.851, p = 0.000$) ve karşı cins ile kurduğu arkadaşlıkta (flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih etmediği ($t = 3.3631, p = 0.001$) ifade etmiştir. Araştırmaların bulguları dikkate alındığında otoriter baskıcı tutumu benimseyen ergenlik dönemindeki bireylerin dış kaynaklara yöneldiğini göstermektedir.

Oğuz ve Öğretir Özçelik(2018)'in yaptığı çalışmada Diyarbakır ilinin Çermik ilçesinde 4 farklı lise öğrenim gören 17-18 yaş arasındaki 201 ergenin bağımlılık yapan maddeleri deneme ve devamlı kullanma durumları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulguları doğrultusunda madde bağımlılığı ile anne baba tutumu arasındaki ilişkinin sıkı denetimli ailelerin çocuklarının madde kullanımı anlamlı bir seviyede yüksek iken, kabul ilgi boyutundaki ergenlerin madde kullanım oranı anlamlı seviyede daha düşük bulunmuştur.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda aile işlevleri, aile tutumları ve/veya aile içi sorunlar başka bir değişken ile karşılaştırıldığında demografik bilgilerden faydalanılmış ve bulgulardan çıkan sonuçlarda cinsiyet, yaş, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin ekonomik durumu, anne babanın beraber veya ayrı oluşu, ergenin anne ve babaya yakınlık durumu gibi değişkenler ile karşılaştırılmıştır. Ergenlik dönemindeki bireylerin karşı cinse yönelmesinde aile içi sorunlarından etkilenmeleri demografik özellikler ile ilişkilendirilmemiş sadece sorun bazında bulguları alan yazıya sunmaktadır. Bu kapsamda yapılacak olan başka bir çalışmada demografik özellikler ile de karşılaştırma yapılması farklı alanlara ışık tutulmasına olanak tanıyacaktır.

Ergenlerin sağlıklı gelişim göstermeleri yaşadıkları ailenin işlevsel özelliklerinin de sağlıklı olması ile mümkündür. İşlevsel ve işlevsel olmayan ailelerin nitelikleri değerlendirildiğinde işlevsel aile sağlıklı, işlevsel olmayan aile ise sağlıklı aile olarak tanımlanabilir. Sağlıklı aile içerisinde iletişim ve etkileşim kuramayan, anlaşılmayan eşlerin bulunması söz konusudur. Bu anlaşmazlıklar ve doyumsuzluklar çeşitli davranış problemlerine dönüşerek anne babada veya çocukta bozulmalara sebep olabilir(Kumbas, Çam ve Keskin, 2009). Bu kapsamda, Bayraktar(2007) yaptığı araştırmada, ergenlerin geçiş sürecinde olumsuz sosyal davranışlarının yoğunlaştığı ve bu olumsuz sosyal davranışları ortaya çıkaran etmenlerin görece ihmal edildiğini, bu geçiş sürecini başarı ile atlatamayanların aile ilişkilerinin niteliğinin başarılı atlatanlara göre zayıf olduğunu ifade etmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda ergen-ebeveyn ilişkileri ve olumlu ergen gelişimi arasındaki ilişki çok boyutlu ve çok yönlü ele alındığında ergen gelişiminde güvenli ebeveyn ilişkilerinin önemi vurgulanmaktadır.

Akran grubuna yönelmenin atış gösterdiği bu dönemde, ergenin bir gruba üye olması, üye olduğu grubun değerlerini, inanışlarını, giyimini, konuşma tarzını benimsemesi önemlidir. Ergenler bu şekilde davranarak kendilerini o gruba kabul ettirmeye çalışırlar. Ergen ebeveyni tarafından baskıcı, tutarsız bir tutum ile karşılaşırorsa akran grubuna yönelmesi de o denli artış göstermektedir. Böylelikle akran grubunun kendisine sunmuş olduğu olumsuz davranışları da benimseyecek, riskli davranışlara yönelme ihtimali artacaktır.

Yapılan araştırmalar, akran baskısının risk alma davranışı ile ilişkili olduğunu göstermektedir ve araştırmamızın bulgularını desteklemektedir. Anne ve babasından uzaklaşıp arkadaşları tarafından kabul görme, bir gruba ait olma, bağlanma gibi sosyal sebeplerden dolayı akran grubunun tamamen kontrolü altına girilmesi, bununla beraber akran baskısını getirebilir. Akran baskısı bir şeyi yapmak için kişiye ısrar etmek ve onu cesaretlendirmektir. Öyle ki ergenin akran grubu, onun alışkanlıkları üzerinde şekillendirici bir role sahiptir, davranışları, inançları ve değerlerini değiştirmeye ve kendi sistemleri üzerinden düzenlemeye hazır hale getirmektedir(Esen, 2003; Ulusoy ve ark., 2005; Siyez ve Aysan, 2007). Çalışmaları destekler nitelikte olan, Clouse(2000), ergenler ile ilgili yaptığı çalışmada literatürü gözden geçirdiğinde Woodroof'un 1985'te, ergen cinsel davranışı üzerinde en büyük denetim gücü kullanan referans grubunun anne

babadan çok akranlar olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuç, yaşları 12 ile 17 arasındaki 1000 ergen üzerinde Louis Harris tarafından 1986 yılında yapılan bir araştırmada ortaya çıkan, kızların %73' ve erkeklerin %50'sinin cinsel ilişkiye girmede akran baskısının ana neden olduğunu belirttikleri sonucuyla uyum içindedir.

şimşek ve Palancı(2014), ilköğretim kademesinde öğrenim gören 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada aile sorunlarının zorbacı davranışlara olan etkisini araştırmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda; ebeveynlerin çocuklarına karşı otoriter ve baskıcı tutum sergilemesi, ebeveynlerin ilgisizliği, sorunlar karşısında duyarsız kalmaları, aile üyelerinin tutarsız davranışları, anne-babanın ilişkilerindeki uyumsuzluğu, ailede gözlenen sağlık problemleri, ailenin sosyal çevreyle kurduğu olumsuz ilişkiler, ev ortamındaki düzensizlik, çocuğun sosyal yaşantısının aile tarafından kısıtlanması ve ekonomik sorunların yaşanması ergenlik dönemindeki bireyleri zorbacı davranışlar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyo-ekonomik düzeyi düşük aileye sahip olan ergenler, sosyo-ekonomik düzeyi orta olan ergenlere göre ailelerine daha az bağlılık göstermektedir. Bu grup ergenlerin akran ilişkileri diğerlerine göre daha güçlü ve daha önemlidir. Ailelerine bağlılık ve özsaygıları düşük olan ergenlerin davranışları, diğerlerine göre arkadaşlarına bağlı olarak şekillenme olasılıkları yüksektir(Vitaro, Brendgen ve Tremblay, 2000). Yapılan araştırma, "Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim göstermektedir." alt hipotezini destekler niteliktedir. Bu alt hipoteze ek olarak demografik özellikler içerisinde kullanılan ailenin sosyo-ekonomik düzeyi analiz sürecine katılmamakla beraber, verilen cevaplar dikkate alındığında 231 ğrenci orta sosyo-ekonomik düzeye sahip olduklarını belirtmiştir. Soruları cevaplayan grubun yaşları15-19 arasında değiştiği için düşük ekonomik düzeyi belirtmek istemeyecekleri ve ya verdikleri düşük, orta ve yüksek düzeyin neye karşılık geleceğini bilmeden cevap vermiş olabilecekleri hesaba katılarak daha gerçekçi sonuca ulaşmak için soru revize edilebilir ve alt hipotez kuvvetlendirilebilir.

5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada ergenlik dönemindeki bireylerin karşı cinse yönelmesinde aile içi sorunlarının etkisi araştırılmaktadır. Araştırma bulguları 2018-2019 eğitim ğretim

yılında İstanbul ilinde bulunan Çekmeköy Özel Marmara Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Ümraniye Kültür Eğitim Kurumlarında eğitim gören 14-20 yaş arasındaki 270 öğrenci ile sınırlıdır.

Bu çalışmada bulgular Gençlik Döneminde Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği alt boyutları, Kişisel Bilgi Formunda yer alan demografik bilgiler ve ergenlik dönemindeki bireyin kız/erkek ilişkisine yönelmesinde aile içi etkilerini ölçen sorular ile sınırlıdır.

Araştırma ölçeklerinde yer alan madde sayısının fazlalığı sebebiyle cevaplama süresinin uzun olması araştırmanın sınırlılıkları arasındadır. Bazı katılımcıların soruları cevaplamayı yarım bırakmış oldukları görülmüştür. Bu durum veri kaybı yaşanmasına sebep olmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma ile ilgili genel bir değerlendirme yapılarak değerlendirme ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Sonuç

Gelişim dönemlerinden, çocukluktan ergenliğe geçiş dönemi olarak bilinen ergenlik dönemi, bireyde fiziksel ve ruhsal açıdan birçok değişimin yaşandığı riskli bir dönemdir. Fiziksel ve ruhsal değişimlerin yanında birey aile içi çatışmalar, uyuşmazlıklar, anne ve babadan beklediği ilgiyi alamaması ve ailenin sorumsuz davranması, aile içi iletişimsizlik yaşanması, anne ve babanın uyumsuz oluşu, ekonomik sorunlar ve parçalanmış aileye sahip olma gibi risk faktörleri ergenin aile içinde karşılayamadığı sevgi ve ilgiyi dış çevreden aramaya itmektedir. Ergenlerin sağlıklı bir yetişkin olup geleceğe fayda sağlamaları ancak onlara rol model olan ailelerinin tutum ve davranışlarının olumlu ve nitelikli olması ile mümkündür. Aksi durumda hem ebeveynlerinin kendi içinde hem de ergenin ebeveynleri ile problem yaşaması ergeni davranış problemi yaşamasına itmektedir. Ergenin ailesi ile olan ilişki kalıpları ve nasıl bir çocukluk geçirdiği karşısına çıkabilecek muhtemel sorunların çözümünde hayati bir önem taşımaktadır. Dolayısı ile Bu araştırmada 14-20 yaş aralığında bulunan ergenlik dönemindeki bireylerin aile içerisinde karşılaştıkları tutum, davranış ve problemler belirlenerek karşı cinse yönelimleri arasında ilişki kurulması amaçlanmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından birisi olan kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından tasarlanmıştır. Bu formda katılımcılardan yaş, cinsiyet, sınıf, anne ve babanın hayatta olup olmadığı, anne baba hayatta ise birliktelik durumları, anne ve babanın eğitim durumları ve meslekleri, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve katılımcının karşı cins ile ilişkisini ve bu ilişkiye aile sorunları açısından yaklaşımının değerlendirmesini ölçmeye yönelik cevaplar istenmiştir. Ölçek toplamda 21 maddeden oluşmaktadır. Demografik özellikler dışındaki maddeler evet/hayır şeklinde cevaplandırılmaktadır.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından ikincisi ise aile sorunlarını gencin gözüyle belirlemeye yönelik soruların bulunduğu Tuğrul(1966) tarafından hazırlanan Gençlik Döneminde Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği'dir. Ölçek maddeleri literatürde kabul gördüğü için üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan alınmıştır. Ölçek toplam 69 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li likert tipinde sunulmuştur.

Araştırma bulguları temel hipotez doğrultusunda aile içi sorunları yüksek olan ergenlik dönemindeki bireylerin aile içi sorunları az ergenlik dönemindeki bireylere göre karşı cinse daha fazla yönelim gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Alt hipotezler doğrultusunda, otoriter-baskıcı tutumu benimseyen, anne-baba ilişkileri uyumsuz olan, aile ilişkilerinde sınırsızlık ve istismar yaşayan, ilişkilerinde duyarsızlık ve tutarsızlık yaşayan, ekonomik sorun yaşayan, sosyal etkinliklerde kısıtlılık yaşayan ailelerin çocukları karşı cinse daha fazla yönelim gösterdiği analiz sonuçlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

6.2. Öneriler

Araştırma süreci sonucunda, bulgulara dayalı olarak öneriler geliştirilmiştir.

1. Ergenlik dönemi çocuğunun fiziksel, bilişsel, cinsel, kişilik ve sosyal gelişiminin önemli aşamalarında yol alındığını belirten; aileleri bilgilendirici, insanların farkında olmalarını ve uygun davranış geliştirmelerini destekleyici, konu ile ilgili bilgilendirici yayınlar yapılabilir.
2. Anne - babaların gençlik dönemindeki çocuklarıyla iyi bir iletişim kurabilmeleri için öncelikle kendi aralarındaki iletişimin sağlıklı olması gerekmektedir. Ergenlerin sağlıklı gelişimlerini desteklemek için eğitim kurumlarında psikolojik danışmanlar tarafından ergenlik dönemi gelişim özelliklerini, olumlu anne baba tutumlarını ve ebeveyn ilişkilerinin ergenin gelişimindeki önemini içeren seminerler düzenlenebilir.
3. Anne-babalar ihtiyaç duymaları halinde aileler profesyonel yardım almaları yönünde desteklenebilir.

4. Okulların rehberlik servisleri, aileler, öğretmenler, idareciler, alanda çalışan uzmanlar ekip halinde çalışarak gençlere yönelik cinsel gelişime yönelik kız/erkek ilişkileri kapsamında eğitici ve önleyici nitelikte programlar geliştirebilirler. Sağlanacak maddi desteklerle bu tür programlar yaygınlaştırılabilir ve daha fazla sayıda gence ulaşabilir.
5. Eğitim kurumlarında psikolojik danışmanlarca öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri belirlenerek, benlik saygısını ve problem çözme becerileri belirlenerek, problem çözme becerilerini arttırmaya yönelik bireysel veya grup rehberliği çalışmalarına yer verilebilir.
6. Ortaöğretimde görev yapan branş ve sınıf rehber öğretmenlerinin de ergenlerin kişilerarası besleyici ilişki tarzları ve sosyal iletişim becerileri geliştirmelerinde rol modeli olabilmeleri için etkili iletişim becerileriyle ilgili hizmet içi eğitim almaları önemlidir.
7. Araştırma da kullanılan kişisel bilgi formu geliştirilebilir ve formda yer alan demografik özellikler aile sorunları ölçeği ile ilişkilendirilebilir.
8. Araştırmada test edilen modelde cinsiyet açısından farklılık olup olmadığı araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Bundan sonraki araştırmalarda cinsiyet faktörünün araştırma kapsamına eklenerek gruplar arasında bir fark olup olmadığı araştırılabilir.
9. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili merkez ilçelerindeki ortaöğretim kurumlarına devam etmekte olan 270 öğrenci ile sınırlıdır. Farklı illerde, daha büyük ve farklı örneklemeler üzerinde çeşitli değişkenler ele alınarak benzer araştırmaların yapılması, sonuçların genellenebilirliğine önemli oranda katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, D. Çetin, F. Ç. (2008). Çocuk ve ergen psikiyatrisi bölümüne başvuran ergenlerin klinik özellikleri. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(1), 5-14.
- Akçan-Parlaz, E., Tekgül, N., Karademirci, E. Ve Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: Fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(4), 10-16.
- Akfert,S., Çakıcı, E., Çakıcı, M. (2009). Üniversite öğrencilerinde alkol sigara kullanımı ve aile sorunları ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 10, 40-47.
- Alisinanoğlu, F. (2002) . Gençlik dönemi özellikleri ve genç anne-baba iletişimi, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27(123), 62-63.
- Altınok, A, Özer, Ö, Set, Z, Bayoğlu, F. (2017). Anne-baba çatışması: türkiye'deki çalışmalar üzerine bir değerlendirme. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (59), 329-345.
- Arslan, G. (2014). *Ergenlikte görülen problem davranışlar ve aile sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Aybey, S. (2017). Aile içi iletişim problemlerinde dini danışmanlığın önemi: Diyanet işleri başkanlığı örneği. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1), 19-33.
- Bacanlı, H. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. 10. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balkaya, A. ve Ceyhan, E. (2007). Lise öğrencilerinin suç davranışı düzeylerinin bazı kişisel ve ailesel nitelikler bakımından incelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(11), 13-27.
- Bayraktar F. (2007). Olumlu ergen gelişiminde ebeveyn/akran ilişkilerinin önemi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14(3), 157-166..
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ceral, S. ve Dağ, İ. (2005). Ergenlerde algılanan anne baba tutumlarına bağlı benlik saygısı, depresiflik ve genel psikolojik belirti farklılıkları. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 13(4), 233-241.
- Ceyhan, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: internet bağımlılığı, *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*: 15(2).
- Çiftçi Arıdağ, N., Ünsal Seydooğulları, S. (2018). Lise öğrencilerinin yaşam doyumu ve yılmazlık düzeylerinin anne baba tutumlarıyla ilişkisi açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara.

- Clouse, B . (2000). Ergenlerde ahlâk gelişimi ve cinsellik. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9).
- Curran, P. J., West, S. G., & Finch, J. F. (1996). The robustness of test statistics to nonnormality and specification error in confirmatory factor analysis. *Psychological Methods*, 1(1), 16-29.
- Dalkılıç, M. (2006). *Lise öğrencilerinin ana- baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim , *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adölesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 19-21.
- Dinçer, B., (2008). *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dolgin, K.G. (2014). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Esen, B. K. (2003). Akran baskısı akademik başarı ve yaş değişkenlerine göre lise öğrencilerinin risk alma davranışının yordanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*: 24: 79-85.
- Fetihi, L. (2002). Ergenlik ve Toplum. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27(125), 62-68.
- Gladding, S. T. (2002). *Family therapy. History, theory and practice*. Third Edition. Merrill Prentice Hall.
- Gül, S. K., Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik dönemi sorunları ve şiddet. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 79-101.
- Gürsu, O. (2011). *Ergenlik döneminde psikolojik sağlık ve dindarlık ilişkisi*. Basılmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güvenç, G., Aktaş, V. (2006). Ergenlik döneminde yaş, toplumsal cinsiyet, bireysel ve ilişkisel tutumlar, benlik değeri ve yaşam becerilerine ilişkin algı arasındaki ilişkiler, *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 45-64.
- Imprachim, C. (2016). *Üniversite öğrencilerinin gençlik döneminde yaşadıkları aile sorunları ile depresif belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı rolünün incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Karataş, S., - Mercan, Ç. S., - Düzen, A. (2016). Ergenlerin ebeveyn ilişkilerine yönelik algıları: nitel bir inceleme, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(36), 237-257.
- Kauffman, J. M. ve Landrum, T. J. (2015). Duygusal ve Davranışsal Bozukluğu Olan Çocukların ve Gençlerin Özellikleri (Olgular İlaveli) (Sema Kaner, Çev. Edi.). Pearson / Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Kayaalp, İ., Gündüz, B. (2018). Ergenlerin anne baba tutumları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 514-536.
- Kocayörük, E. (2010). Ergen gelişiminde aile işlevleri ve baba katılımı. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 4 (33), 37-45.
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 231-256.
- Kumbas H., Çam M.O., Keskin G. (2009). Bir grup ergenin aile işlevlerinin değerlendirilmesi, *Ankara Üniversitesi Dikimevi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(1), 29-40.
- Küçükşen, K., Bölükbaş, B., Gökkaya, F., Yılmaz, İ., Toros, N. (2017). Ergenlerin sigara kullanımına yönelmesinde algılanan anne-baba tutumları ve aile iletişiminin rolü, *Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*. 18, 347-358.
- McKinney, C., ve Renk, K. (2011). A multivariate model of parent-adolescent relationship variables in early adolescence. *Child Psychiatry and Human Development*, 42, 463-481.
- Morsünbül, Ü. (2014). Ergenlik döneminde internet bağımlılığı: kimlik stilleri ve seçeneklerin saplantılı araştırılması ile ilişkileri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 15, 77-83.
- Nazlı, S. (2001). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Palut, B. (2008). Düşünme stilleri ve anne baba tutumları arasındaki ilişki, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 01-11.
- Polat, S. (1986) *Ana-baba tutumlarının öğrenilmiş çaresizlik düzeyine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Saföz Güven, İ , Güçray, S . (2013). Ergenlerin psikolojik belirtileri ve genel sağlık örüntüleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 30 (30), 119-136.
- Saymer, B , Kökner, Ö., Turanlı, M . (2013). Lise öğrencilerinde ana-baba tutumunun çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21 (21), 193-212.

- Sever, L.(1985). *Change in Women's Perception of Parental Child -Rearing Practices, Attitudes, blief in the context of Social Change in the Turkey*. Unpublished Masters Thesis. İstanbul: Boğaziçi University.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, VI(1), 1-19.
- Siyez, D. M., Aysan, F. (2007). Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XX (1), 145-171.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Steinberg L (2001) We know some things: Parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *J Res Adolesc*, 11: 1-19.
- Sümer, N. A. Gündoğdu-Aktürk, E. ve Helvacı, E.(2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-61.
- Şimşek, M., Palancı, M. (2014). Zorbacı davranışların aile sorunları bağlamında psiko-sosyal nedenlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 175-199.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Allyn & Bacon.
- Tufan, B. (1982). Aile içi ilişkilerin ruh sağlığına etkisi üzerine bir inceleme. *H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokul Dergisi*, 1(1), 1-9.
- Tuğrul, C. (1996). Gençlik dönemi aile sorunlarını değerlendirme ölçeği: Faktör yapısı, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11: 25-43.
- Tümkaya, S, Çelik, M, Aybek, B. (2010). Ergenlerin kişilerarası ilişkilerini etkileyen sosyal yaşantı değişkenlerinin incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 163-178.
- Oğuz, F., Öğretir Özçelik, A. D. (2018). Ergenlerde algılanan anne baba tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 58, 536-543.
- Olson, D. H. (1993). Circuplex model of marital and family fuctioning. (Ed:F. Walsh) *Normal family processes*. (Second Edition), 75-83.
- Özgüven, İ. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Ulusoy, M.D., Demir, N.Ö., ve Baran, A.G. (2005). Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara ili örneği. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 367-386.

Vitaro, F., Brendgen, M. ve Tremblay, R.E. (2000). Influence of deviant friends on delinquency: Searching for moderator variables. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28, 313-325.

EKLER

EK 1

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU ÖRNEĞİ (BGOF)

ÇALIŞMANIN ADI: “Ergenlik Dönemindeki Bireylerin Karşı Cins Yönelmesinde Aile İçi Sorunlardan Etkilenmeleri”

Aşağıda bilgileri yer almakta olan bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını, bilgilerinizin nasıl kullanılacağını, çalışmanın neleri içerdiğini, olası yararları ve risklerini ya da rahatsızlık verebilecek yönlerini anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Eğer çalışmaya katılma kararı verirseniz, Çalışmaya Katılma Onayı Formu’ nu imzalayınız. Çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz. Çalışmaya katıldığınız için size herhangi bir ödeme yapılmayacak ya da sizden herhangi bir maddi katkı/malzeme katkısı istenmeyecektir.

ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI:

Bu çalışmada 14-20 yaş aralığında bulunan ergenlik dönemindeki bireylerin aile içerisinde karşılaştıkları tutum, davranış ve problemler belirlenerek karşı cins yönelimleri arasında ilişki kurulması ve ergen sağlığı ile ilgili önerilerde bulunmamızı sağlayacak analizlerin yapılması amaçlanmıştır.

ÇALIŞMA İŞLEMLERİ:

Bu çalışmaya katıldığınızda size doldurmanız için iki adet form verilecektir. Bunlardan ilki demografik özelliklerin yer aldığı bilgi formudur. Bu form çalışmacılar tarafından hazırlanmıştır. İkincisi ise içerisinde 69 adet maddenin bulunduğu ve cevaplamanızı istediğimiz “ Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği” olacaktır. Bu ölçek standardize bir ölçektir. Her bir madde için ölçek üzerinde “ hiç etkilemiyor”, “biraz etkiliyor”, “orta derecede etkiliyor” ve “çok etkiliyor” seçeneklerinden birini

işaretlemeniz ve bu sayede aile içerisinde anne ve/veya babanızın size karşı olan tutumunu belirlemeniz istenecektir. Tüm formları eksiksiz doldurmanız beklenmektedir.

CALIŞMAYA KATILMAMIN OLASI YARARLARI NELERDİR?

Bu ölçek ile sizin aile içerisinde yaşamış olduğunuz sorunlar değerlendirilecek ve alt boyutlar halinde kategorize edilerek eğer varsa karşı cinse olan yöneliminizin aile içi hangi sorundan kaynaklandığı belirlenecektir. Toplanan veriler dahilinde çalışma tamamlandıktan sonra içerisinde bulunmuş olduğunuz ergenlik dönemini daha sağlıklı geçirebilmeniz için ailelere bilgilendirme çalışmaları yapılarak sizlere karşı olan tutum ve davranışlarının nasıl olması gerektiği hususunda önerilerde bulunulacaktır. Bununla beraber çalışmaya katılımınız literatüre veri ekleyerek gelecek nesillerde ergenlik döneminde bulunan bireylerin bu dönemi daha sağlıklı geçirebilmeleri için anne ve baba tutumlarının nasıl olması adına katkı sağlayıcı nitelikte olacaktır.

KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?

İsim, soy isim ve şahsınızı belli edecek herhangi bir bilgi kullanılmayacaktır.

SORU VE PROBLEMLER İÇİN BAŞVURULACAK KİŞİLER :

1. Dilek DÜNDAR
dlk_dndr@hotmail.com
0507 418 85 56

EK- 2

Çalışmaya Katılma Onayı

Yukarıdaki bilgileri ilgili araştırmacı ile ayrıntılı olarak tartıştım ve kendisi bütün sorularımı cevapladı. Bu bilgilendirilmiş olur belgesini okudum ve anladım. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyor ve bu onay belgesini kendi hür irademle imzalıyorum. Bu onay, ilgili hiçbir kanun ve yönetmeliği geğersiz kılmaz. Araştırmacı, saklamam için bu belgenin bir kopyasını çalışma sırasında dikkat edeğim noktaları da içerecek şekilde bana teslim etmiştir.

<i>Gönüllü Adı Soyadı:</i>		<i>Tarih ve İmza:</i>
<i>Telefon:</i>		

<i>Vasi (var ise) Adı Soyadı:</i>		<i>Tarih ve İmza:</i>
<i>Telefon:</i>		

<i>Arařtırmacı² Adı Soyadı:</i>		<i>Tarih ve İmza:</i>
<i>Adres ve Telefon:</i>		

1: Gönüllünün bilgilendirilme işlemine başından sonuna dek tanıklık eden kişi

2:Gönüllüyü araştırma hakkında bilgilendiren kişi

EK- 3**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Bu anket formu Üsküdar Üniversitesi, Klinik Psikoloji Bölümü bitirme tezimin bir parçası olarak hazırlanmıştır. Araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayanmaktadır. Katılmayı reddetme veya kendinizi rahatsız hissettiğinizde soruları yanıtlamama hakkına sahipsiniz. Araştırmaya katılmayı kabul etmiş olsanız dahi istediğiniz zaman bırakabilirsiniz. Ankette isim ya da isim yerine geçebilecek herhangi bir bilgi istenmemektedir. Araştırmanın sağlıklı yürütülmesi için soruları eksiksiz ve samimiyetle yanıtladığınız önemlidir.

TEŞEKKÜRLER

Dilek DÜNDAR

KİŞİSEL BİLGİ FORMU					
Cinsiyetiniz	Kız ()		Erkek ()		
Yaşınız	/...../ (lütfen gün/ay/yıl olarak belirtiniz.)				
Sınıf	Lise 1 ()	Lise 2 ()	Lise 3 ()	Lise 4 ()	Üniversite ()
Anne Durumu	Yaşıyor ()		Vefat etti ()		
Baba Durumu	Yaşıyor ()		Vefat etti ()		
Anne babanızın birliktelik durumu nedir? (Bu soruyu anne babanız hayatta ise cevaplayınız.)	Birlikte yaşıyorlar ()		Ayrı yaşıyorlar ()		
	Boşandılar ()				
Anne-Babanızın Mesleği	Anne()		Baba()		
Annenizin eğitim durumu	Okuma yazması yok ()	İlkokul Mezunu ()	Ortaokul Mezunu ()	Lise Mezunu ()	Üniversite Mezunu ()
Babanızın eğitim durumu	Okuma yazması yok ()	İlkokul Mezunu ()	Ortaokul Mezunu ()	Lise Mezunu ()	Üniversite Mezunu ()

Size göre ailenizin ekonomik grubu hangisidir?	Alt ()	Orta ()	Yüksek ()
Hayatınızda kız/erkek arkadaşınız var mı, flört ettiğiniz ya da daha önce oldu?	Evet ()		Hayır ()
Ailenizle sorunlar yaşadığınız zaman karşı cinsten birinin sevgisine ihtiyaç duyar mısınız?	Evet ()		Hayır ()
Annem/babam şiddet gösterdiğinde evden kaçıp erkek/kız arkadaşımın(flört) yanına giderim.	Evet ()		Hayır ()
Annem/babamla iletişim kuramadığım zaman erkek/kız arkadaşıma(flört) ihtiyaç duyarım.	Evet ()		Hayır ()
Evin içerisinde kendimi huzurlu hissetmediğim için kız/erkek arkadaşlığı(flört) kuruyorum.	Evet ()		Hayır ()
Annemin/babamın maddi sıkıntı yaşıyor olması beni kız/erkek arkadaşlığı(flört) yaşamama sebep oluyor.	Evet ()		Hayır ()
Annem/babamla sosyal aktivite yapıyor olsaydım hayatımda kız/erkek arkadaşına ihtiyaç duymazdım.	Evet ()		Hayır ()
Anne/babamdan göremediğim fiziksel sevgiyi kız/erkek arkadaşımın(flört) beklerim.	Evet ()		Hayır ()

Anne/babamdan yeteri kadar sevgi görüyor olsaydım kız/erkek arkadaşlığına(flört) yönelmezdim.	Evet ()	Hayır ()
Karşı cins ile kurduğum arkadaşlığında(flört) sadece duygusal boyutta kalmayı tercih ederim.	Evet ()	Hayır ()
Anne/babamdan maddi destek sağlayamadığım için kız/erkek(flört) ilişkisine ihtiyaç duyarım.	Evet ()	Hayır ()

EK-4**GENÇLİK DÖNEMİNDE AİLE SORUNLARINI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (GDASDÖ)**

Aşağıda gençlerin içinde yaşadıkları aile ortamında karşılaşılabilecekleri çeşitli sorunlarla ilgili ifadeler yer almaktadır. Sizden istenilen, KENDİ AİLE ORTAMINIZI düşünerek maddeleri cevaplandırmanızdır. Lütfen maddeleri dikkatle okuyunuz ve içtenlikle cevaplandırınız. Cevaplandırırken ÖNCE o maddede sözü edilen durumun sizin aileniz için DOĞRU olup olmadığına karar veriniz. SONRA cevap formundaki “doğru” veya “yanlış” seçeneklerinden uygun olanının altına bir (X) işareti koyunuz. Eğer cevabınız “yanlış” ise bir sonraki maddeye geçebilirsiniz. Verdiğiniz cevap “doğru” ise; maddede sözü edilen durumun sizi NE KADAR ETKİLEDİĞİNİ düşünerek “hiç etkilemiyor / biraz etkiliyor / orta derecede etkiliyor / çok etkiliyor ” seçeneklerinden birinin altına (X) işareti koyunuz. Cevaplandırmaya başlamadan önce şu iki örnek maddeye verilen cevapları incelemeniz yararlı olacaktır.					
ÖRNEK					
Madde 2: Sık sık birilerinden borç almak zorunda kahrız.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
Madde 34: Annem ve babam çoğunlukla arkadaşlarımla birlikte gezmeme izin vermez.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
1. Aile üyelerimizden birinin uzun süreden beri devam eden bir hastalığı var.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
2. Sık sık birilerinden borç almak zorunda kahrız.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
3. Annem veya babam arkadaşlarımla yaptıkları birçok şeyi yapmama izin vermez.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
4. Bizim evde hatalı davranışlar hemen cezalandırılır.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.

5. Annem veya babam, genellikle benim nerede ve kiminle olduğumun, ne yaptığının farkında değildir.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
6. Annem ve babam sık sık tartışır, kavga ederler.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
7. Bizim evde neyin, nasıl ve ne zaman yapılacağına annem ve babam karar verir; benim fikirlerim dikkate alınmaz.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
8. Çoğunlukla birbirimize duygularımızı belli etmeyiz.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
9. Bizim evde temizlik işleri(süpürme, silme gibi) genellikle ihmal edilir.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
10. Annem veya babam, beni sıklıkla kardeşlerim ya da yaşlılarımla karşılaştırır.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
11. Çalışmak zorunda olan aile üyelerimizin işsiz kaldığı ya da iş bulamadığı olmuştur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
12. Bizim evde uyulması gereken kurallar çok sık değişir.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
13. Ailece gittiğimiz, hemen hemen hiçbir yer yoktur. (sinema, tiyatro, piknik gibi.)					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
14. Annem veya babam beni sık sık azarlar.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.

15. Aile içi önemli sorunlarımız olsa bile, sanki hiçbir sorunumuz yokmuş gibi, bunlar hakkında konuşmayız.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
16. Çevremizdeki bazı kişileri (komşu, akraba gibi) karakola şikâyet ettiğimiz olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
17. Annem veya babam, bana olan sevgisini belli etmez.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
18. Bizim evde aile üyelerinin sportif faaliyetlere katılmaları engellenir.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
19. Annem ve babam, sık sık birbirlerini evi terk etmekle ya da boşanmakla tehdit ederler.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
20. Bizim evde genellikle verilen sözler tutulmaz.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
21. Annem veya babamla aynı yatakta uyuduğum olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
22. Annem veya babam, benim sorunlarımla yeterince ilgilenmez.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
23. Evimizde herkese yetecek kadar oda yoktur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
24. Bizim evde en ufak hatalar bile kolay affedilmez.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
25. Annemin veya babamın, evlilik dışı ilişkisi olmuştur.					

YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
26. Annem veya babam, özel hayatıma çok fazla karışır.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
27. Evdeki tartışma ve kavgalar sırasında yaralandığım olmuştur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
28. Bizim evde genellikle sofraya kurulmaz, herkes ayaküstü bir şeyler atıştırıp karnını doyurur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
29. Bizim evde aile üyelerinin boş zamanlarında çeşitli faaliyetlere (sosyal dernek çalışmaları, kurslar gibi) katılmaları engellenir.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
30. Annemin veya babamın, bana hakaret ya da küfür ettiği olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
31. Ailemizin bazı üyeleri çok sık hastalanır.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
32. Aile üyelerimizden birinin bana uygunsuz teklif ya da yaklaşımda (dokunma, öpme, soyma gibi) bulunduğu olmuştur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
33. Bizim evde herkesin o kadar farklı görüşleri vardır ki, bir konu hakkında karar vermek çok zor olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
34. Annem veya babam, çoğunlukla arkadaşlarımla birlikte gezmeme izin vermez.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.

35. Ekonomik zorluklar nedeniyle önemli İhtiyaçlarımızı bile karşılayamadığımız olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
36. Çoğu zaman ne yaparsam yapayım, anneme veya babama yaranamam.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
37. Annem ve babam arasındaki kavgalar bazen o kadar büyür ki, birbirlerine vururlar.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
38. Benimle ilgili önemli konularda (meslek, iş, eş seçimi gibi) benim yerime annem veya babam karar verir.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
39. Annemin veya babamın, kendi cinsel sorunlarını bana anlattıkları olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
40. Ailece birlikte olduğumuz zamanlarda konuşacak konu bulmakta zorluk çekeriz.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
41. Annem veya babam tarafından evden kovulduğum olmuştur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
42. Bizim evde aile üyelerinin sinema, tiyatro gibi sanat konularıyla ilgilenmeleri istenmez.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
43. Çevremizdekilerin şikâyetleri sonucu bazı aile üyelerimizin karakola çağrıldıkları olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
44. Annem veya babam, hemen her konuda kendi istediğini kabul etmem için beni çok zorlar.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.

45. Bizim evde aile üyelerimizin olumlu özellikleri ve başarıları hakkında konuşulmaz.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
46. Annemin ve babamın başkalarının yanında birbirlerine kötü davrandıkları olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
47. Annem veya babam, karar vermekte zorluk çektiğim konularda bana yol göstermez.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
48. Bizim evde görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyenlere karşı çok sert davranılır.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
49. - Annemin veya babamın, başkalarının yanında benim hakkımda kötü sözler söylediği olmuştur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
50. Çalışarak aileme katkıda bulunmak zorundayım.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
51. Annem veya babam, kızınca bana vurur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
52. Evimize gelen misafirlerle ya da ziyaretine gittiğimiz ailelerle tartıştığımız hatta kavga ettiğimiz olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
53. Bizim ev genellikle dağınıktır, bu yüzden eşyalarımızı bulmakta zorluk çekeriz.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
54. Aile üyelerimizden birinin benimle cinsel ilişkide bulunmak istediği olmuştur.					

YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
55. Annem veya babam, çoğunlukla benim istek ve ihtiyaçlarıma aldırış etmez.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
56. Bizim evde genellikle kimin, neye, ne zaman, nasıl tepki göstereceği (kızacağı, üzüleceği, alınacağı vb) belli olmaz.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
57. Evimizdeki eşyaları satmak zorunda kaldığımız olmuştur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
58. Annem veya babam, bazen bana o kadar kızar ki başkalarının yanında bana vurur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
59. Annemin veya babamın uluorta, açık saçık konuştuğu olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
60. Ailece önem verdiğimiz ve kutladığımız özel günler (yaş günü, yılbaşı gibi) yoktur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
61. - Annem ve babam arasındaki kavgalar sonucunda, ikisinden birinin evi terkettiği ve günlerce gelmediği olmuştur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
62. Bizim evde birisi hastalandığı zaman genellikle ihmal edilir ve son dakikaya kadar doktora gidilmez.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
63. Çevremizdeki bazı kişilerin ailemiz hakkında kötü sözler söyledikleri olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.

64. Genellikle konuyu tam anlamadan birbirimizi eleştirmeye, suçlamaya başlarız.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
65. Bizim evde bulaşık ve çamaşırlar çok zorunlu olmadıkça yıkanmaz, bekletilir.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
66. Annem ve babam arasındaki kavgalarda evdeki eşyaların kırılıp, döküldüğü olmuştur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
67. Bizim evde aile üyelerinin birbirlerine küsüp, günlerce konuşmadığı olur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
68. Arkadaşlarımı rahatlıkla evimize davet edemem.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.
69. Annemin veya babamın, dostunu ya da metresini eve getirdiği olmuştur.					
YANLIŞ	DOĞRU	Hiç etkilemiyor.	Biraz etkiliyor.	Orta derecede etkiliyor.	Çok etkiliyor.

EK – 5

Kişisel Bilgiler

Ad Soyad: Dilek Dündar

Doğum Tarihi: 04.08.1992

Doğum Yeri: Manisa

Medeni Durumu: Bekar

İş Deneyimi

Temmuz 2017 – Haziran 2019

Özel Marmara Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Staj Deneyimi

- ✓ 2018-Üsküdar NP Beyin Hastanesi
- ✓ 2016-Mustafa Gürbüz Necat Bayel Anadolu Lisesi
- ✓ 2014-Gaziantep Tıp Fakültesi Psikiyatri Polikliniği
- ✓ 2013-Mehmet Emin Zekiye Üstünel Ortaokulu

İletişim Bilgileri

Cep: 0507 418 85 56

E-Posta: dlk_dndr@hotmail.com

Eğitim Bilgileri

2011 – 2016	Gaziantep Zirve Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
2017 – 2019	Üsküdar Üniversitesi Klinik Psikoloji / Tezli

Eğitimler/Sertifika lar/Kongreler

- ✓ **2019 Denver 2 Gelişimsel Tarama Testi Uygulayıcı Setifikası**
Kim Psikoloji
- ✓ **2019 Bilişsel Davranışçı Terapi Süpervizyon Eğitim Programı**
Prof. Dr. Hakan Türkçapar
- ✓ **2018 Aile ve Çift Terapisi İfti Psikoterapi**
Yrd. Doç. Dr. Murat Dokur
- ✓ **2018 Matteo Selvini Atolye Çalışması**
Matteo Selvini
- ✓ **2017 Şema Terapi: Model ve Teknikler(40 saat) ve Borderline ve Narsistik Kişilik Bozukluklarında Şema Terapi Uygulamaları(16 saat)**
Dr. H. Alp Karaosmanoğlu
- ✓ **2017 Bilişsel Davranışçı Terapi Beceri ve Uygulama Eğitim Programı (30 saat)**
Prof. Dr. Hakan Türkçapar
- ✓ **2017 Bilişsel Davranışçı Terapi Kuramsal Eğitim Programı (50 saat)**

Prof. Dr. Hakan Türkçapar

- ✓ 2017 Rorschach Testi Uygulayıcı Sertifikası

Prof. Dr. Kadir Özer

- ✓ 2016 Çocuk Değerlendirme Testleri Eğitimi Uygulayıcı

Kim Psikoloji (Catell 2A-3A, Porteus, D2, Frankfurter, Frostig, Burdon, Bender, Gestalt, Benton, Metropolitan, Gesell, Agte, Goodenough, Kelime Söyleyiş, Peabody.)

- ✓ 2016 Kısa Süreli Çözüm Odaklı Danışmanlık Yaklaşımı(20 saat)

Dr. Nevin Dölek

- ✓ 2016 25. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi / Sözlü Bildiri

Sosyal Medya Bağımlılığının Başarı Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Yabancı Dil

İngilizce Yazma: orta, Konuşma: başlangıç, Anlama: orta

Yetkinlikler

Bilgisayar Microsoft Office (Word, Excel, Powerpoint)